

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

ORTAOKUL 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(BOLU İLİ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Uğur ÇALIŞKAN

Danışman:
YRD. DOÇ. DR. Fahri KILIÇ

Bolu-2014

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Uğur ÇALIŞKAN'a ait "Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Bolu İli Örneği)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.(8.8.2014)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr. Fahri KILIÇ
Üye : Yrd.Doç.Dr. Meriç TUNCEL
Üye : Yrd.Doç.Dr. Adnan ALTUN

İmza
İmza
İmza

Eğitim Bilimleri Enstitüsünün Onayı

Doç.Dr. Türkan ARGON
Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Bolu İli Örneği) başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim . 08.08.2014

U. Çalışkan

Uğur ÇALIŞKAN

ABSTRACT

Developing new curriculums in order to adapt to the continuous transformation and the needs of modern era, improving existing curriculums and reorganizing the achievements accordingly ultimately improves the quality of education. Rapid progress in science and technology in this century entail that these changes be reflected to education programs.

With the new education system called ‘4+4+4’ which was first implemented in Turkey during the 2012-2013 school year, the previously elementary school grade 5 is now a part of middle school. There were also some changes to the curriculum of the 5th grade Social Studies class. The effectiveness, in practice, of the learning approach of the Social Studies curriculum in this new system should be questioned. This new system is to be implemented by teachers. Implementation of this system in the framework of scientific researches shall increase its effectiveness. Furthermore, the problems encountered during the implementation stage of the social studies curriculum in the new system is rather significant in terms of exhibiting how involved social studies teachers are with the new system.

The main objective of this study is to evaluate the curriculum of the middle school 5th grade social studies class according to the views of the social studies teachers. For this purpose, documental analysis method was used for the conceptual framework in this research, which is a qualitative study. The views of 40 social studies teachers in the Province of Bolu were gathered through a semi-structured interview form.

The study concluded that the teachers generally considered the curriculum to be intensive. They noted that the contents and returns of the curriculum were comprehensive and adequate. They also said that they didn't encounter any major problems during the assessment and evaluation phase. However, they emphasized that they thought that some topics were too difficult and abstract for 5th graders to comprehend as they were only learning concrete operations. They added that teachers should explain the topics in a more concrete or lifelike way for the 5th grade students to understand.

Keywords: Social Studies, Curriculum, Evaluation of the Curriculum, Development of Curriculum

ÖZET

Çağın gereklerine ve sürekli olan değişime uyum sağlamak için eğitim programlarının geliştirilmesi, programlarda yenilikler yapılması, kazanımları da bu doğrultuda düzenlemek eğitim kalitesini yükseltmektedir.

Türkiye de 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan 4+4+4 eğitim sistemi ile daha önceki sistemde ilkokul kademesinde olan 5.sınıflar ortaokul kademesine kaydırılmış ve Sosyal Bilgiler programında bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu yeni sistemdeki 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının da öğrenmeyaklaşımlarının uygulamadaki etkililiğinsorgulanması gerekir. Bu programın uygulayıcıları öğretmenlerdir.Bu sistemin bilimsel araştırmalar çerçevesinde uygulanması, etkinlikleriniartıracaktır. Ayrıca, yeni sistemde Sosyal Bilgiler dersi programın uygulama aşamasındakarşılaşılan sorunları, sosyal bilgileröğretmenlerinin kendilerini yeni sistemle ne kadarilişkilendirdiklerinin ortaya konulması bakımından önemlidir.

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. . Bolu ilindeki 40 Sosyal Bilgiler öğretmenin görüşleri ise yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır.

Araştırmanın sonucunda öğretmenler programı genel olarak yoğun bulmuşlardır. Kazanımların ve içeriğin kapsamlı ve yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Ölçme değerlendirme aşamasında ise büyük sıkıntılarla karşılaşmadıklarını söylemişlerdir. Ancak bazı konuların somut işlemlerde olan 5.sınıflar için oldukça ağır ve soyut olduğunun üzerinde durarak öğretmenlerin daha hayata dönük, konuları daha somutlaştırarak anlatmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Program Değerlendirme, Program Geliştirme

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler Programı, bireylerin çok boyutlu düşünmesini, olaylara farklı pencerelerden bakmasını amaçlamaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinin özgeçmişini bu çalışmada detaylı bir şekilde değerlendirdik.. Mezkur dersin geçirmiş olduğu değişikliklerin sıklığı müfredatın temellendirilmesine engel olmuştur. Sosyal Bilgiler Programındaki istikrarsızlıklar dersin temel amacının gerçekleşmesini geciktirmiştir.

Bu çalışmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı hakkında Sosyal Bilgiler öğretmenlerine sorular yönelttik, aldığımız yanıtlar doğrultusunda bir çıkarımda bulunmaya çalıştık. Bu çalışmanın Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına faydalı olmasını temenni ediyorum.

Bu çalışmada uygulamış olduğumuz nitel araştırmada samimi cevaplarını esirgemeyen Bolu şehir merkezindeki MEB'e bağlı ortaokullarda görevli Sosyal Bilgiler öğretmenlerine minnettarım.

Tez danışmanım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fahri KILIÇ'a desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Son olarak benimle okul okul gezip verileri toplamamda yardımcı olan Sosyal Bilgiler öğretmeni kardeşim Kazım ÇALIŞKAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Abstract	ii
Özet	iii
Önsöz	iv
İçindekiler Dizini	v
Tablolar Dizini	viii
Kısaltmalar	ix

GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	2
Önem	3
Varsayımlar	3
Sınırlılık	4
Tanımlar	4

BÖLÜM I

1.1.Eğitimle İlgili Tanım ve Kavramlar.....	5
1.1.1. Eğitim.....	5
1.1.2. Öğretim	7
1.1.3. Öğrenme.....	8
1.2. Program ve Program Çeşitleri.....	9
1.2.1. Eğitim Programı	10
1.2.2. Öğretim Programı	11
1.2.3. Program Geliştirme	12
1.2.4. Program Değerlendirme	12
1.3. Sosyal Bilgiler Dersi.....	13
1.3.1. Sosyal Bilgiler Tanım Ve Önemi	18

1.3.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	19
1.3.3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	12
1.4. Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı.....	25
1.4.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Vizyonu	25
1.4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Temel Yaklaşımı	26
1.4.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı	28
1.4.4. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları	29
1.5. Sosyal Bilgiler ve Yapılandırmacı Yaklaşım.....	31
1.5.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Amaç Boyutu	34
1.5.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçerik Boyutu.....	40
1.5.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğrenme-Öğretme (Uygulama) Boyutu.....	42
1.5.4.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Boyutu	44

BÖLÜM II

2.1. İlgili Alan Yazın	46
2.1.1 Orta Okul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar.....	51
2.1.2. Ortaokul 4. ve 5. Sınıf Ortak Çalışılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar.....	53
2.1.3 Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar.....	54
2.1.4. Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar.....	55
2.1.5. Ortaokul 6. ve 7. Sınıf Ortak Çalışılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar.....	57

BÖLÜM III

3.1. Araştırma Modeli.....	60
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	60
3.3. Verilerin Toplanması.....	61
3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler	62
3.4. Veri Analizi	62

BÖLÜM IV

4. Bulgular	64
4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	64
4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	66
4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	68
4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	70
4.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorum	72

BÖLÜM V

5. Sonuçlar ve Öneriler	74
5.1. Sonuç	74
5.2. Öneriler.....	77
KAYNAKÇA.....	79

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Kazanım Boyutu İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?	65
Tablo 2: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının İçerik Boyutu İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?	67
Tablo 3: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Eğitim Durumları (Uygulama) Boyutu İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?	69
Tablo 4: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Ölçme- Değerlendirme Süreci İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?	71
Tablo 5: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Uygulama Boyutunda Öğretmenin Rolü İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?	72

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

Akt : Aktaran

Çev : Çeviren

Ed : Editör

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies)

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

TTKB : Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

GİRİŞ

Problem

Bilim ve teknoloji sahasının çok hızlı bir şekilde geliştiği günümüzde yenilikler başdöndürücü bir hal almaktadır. Hızlı bilimsel ve teknolojik gelişmeler, küreselleşme, uluslararası ekonomik rekabet hızla devam edecek ve gelecekte de hayatımızı etkileyecektir. Hızla eskimeye yüz tutan hâlihazırda ki bilgiye ve gelişen teknolojiye zamanında ulaşabilmek ve uyum sağlamak için bireyler günün şartlarına göre eğitilmelidir.

Değişmeyen tek şeyin değişim olduğu evrenimizde sürekli öğrenme bireylerin temel yaşam mücadelesinin kaynağını oluşturmaktadır. Bu yüzden bireyler değişime uyum sağlamak ve bireysel gelişimlerini ilerletmek için sürekli öğrenmeye açık olmalıdır.

Eğitimde kalitenin yükseltilmesi, eğitim kurumlarının en önemli uğraşlarından biri olmuştur. Eğitimin niteliğinin artırılması büyük ölçüde uygulanan programa bağlıdır. Eğitim kurumlarında eğitim faaliyetleri önceden hazırlanan bir program doğrultusunda yürütülür. Eğitim kurumlarında öğrenciye hangi davranışların nasıl kazandırılacağı eğitim programlarında yer alır (Erden, 1998).

Eğitim programları, ülkelerine eğitim politikası, teorisiyle ve uygulama alanıyla yakından ilişkili olup, uygulama ile milli eğitim politikasını birleştiren bir köprü görevindedir (Varış, 1997). Eğitim programlarının toplumdan ayır düşünülmesi imkânsızdır. Çünkü program sonunda yetiştirilecek bireyler toplumun bir üyesi olacaktır. Yetişen bu kişiler toplumun ihtiyaçlarına cevap vereceklerdir (Demirel, 1997).

Eğitim programları uygulanmaya başlandıktan sonra, gruptaki bireyler ya da grubun bütünü tarafından ne ölçüde özümseildiğinin, kavranıldığına değerlendirilmesi, dolayısıyla geliştirilmesi, programın kendisi kadar önemli bir husustur (Bulut, 2006).

Program geliştirme ilkelerine uygun olarak hazırlanan programlar ancak uygulamada işlerlik kazanır. Program geliştirme çalışmalarında uygulama göz önünde bulundurulmaksızın gerçekçi bir değerlendirme yapmak mümkün değildir (Erden, 1998). Bu nedenle programların uygulamada başarılı olup olmadığının belirlenmesi oldukça önemli bir ihtiyaçtır.

Uygulamadaki durumun belirlenmesi için başvuru en önemli kaynak programları uygulayan öğretmenlerdir. Öğretmenlerin uygulamadaki etkililiğine ilişkin görüşlerini belirlemenin program geliştirme sürecine katkı sağlayacağı düşünülerek bu çalışmada 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programının değerlendirilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur.

Amaç

Araştırmanın genel amacı, ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda şu alt amaçlara cevap aranmıştır:

- Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler programının kazanım boyutu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?
- Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler programının içerik boyutu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?
- Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler programının eğitim durumları (uygulama) boyutu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?
- Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler programının ölçme değerlendirme süreci ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?
- Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler programının uygulama boyutunda öğretmenin rolü nedir?

Önem

Günümüzde diğer alanlar gibi eğitimde de köklü değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, Talim Terbiye Kurulu tarafından geliştirilen ve uygulamaya konulan programların dayandığı ilkelerin, etkinliklerde uygulanmasını öngördüğü öğrenme yaklaşımlarının, uygulamadaki etkililiğinin sorgulanması gerekir.

Eğitim programının uygulayıcıları okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Uygulama sırasında çeşitli nedenlerle programın olduğu gibi uygulanması mümkün olmayabilir ya da programın hazırlanması sırasında beklenmeyen bazı faktörler programın çizdiği çerçeve doğrultusunda uygulanmasını engelleyebilir. Programın etkililiği hakkındaki karar verebilmek için programın uygulanması sürecine ilişkin bilgi toplamak gerekir (Erden, 1998).

Bu çalışma ile programların uygulamadaki etkililiğinin belirlenmesine, hem program geliştirme çalışmalarına hem de bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri 5.sınıfa birkaç yıldır ders vermektedir. Bu yüzden araştırma bize öğretmenlerin programa ne kadar hakim olduğunu konusun da bilgi verecektir.

Varsayımlar

Araştırma, belirtilen şu varsayımlara göre yürütülmüştür:

- Araştırmada kullanılan ölçme aracının, kapsam geçerliliği konusunda başvuru uzman görüşlerinin yeterli bir ölçüt olduğu kabul edilmiştir.
- 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının değerlendirilmesi ile ilgili en objektif geçerli ve güvenilir verilerin, ortaokullarda görev yapan bu programın uygulayıcısı olan sosyal bilgiler branş öğretmenlerinden alınacağı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 1.Örnekleme seçilen 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Bolu ilindeki ortaokullarda görev yapan 40 Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni ile
2. Örnekleme alınan öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir. Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen derin bilgiler olarak tanımlanabilir (Dönmez, 2005).

Öğretim Programı: Belli bir öğretim basamağındaki sınıflarda okutulacak derslerin, amaçlarını, içeriğini, süresini, eğitim yaşantıları ve değerlendirme süreçlerini kapsayan çalışmalardır (Tay, 2005).

Program Değerlendirme: Gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkinliği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1998).

BÖLÜM I

1.1.Eğitimle İlgili Tanım ve Kavramlar

Eğitim ile ilgili kavramlar çoğunlukla birbirinin yerine kullanılan ancak birbirinden oldukça farklı kavramlardır. Eğitim kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için bu kavramlara açıklık getirilmesi gerekmektedir.

1.1.1. Eğitim

Eğitim genel olarak insanları belirli amaçlar doğrultusunda yetiştirme sürecidir. Aynı zamanda tahsil, terbiye, yetiştirme anlamlarını da içermektedir (Kılıç ve Seven, 2005).

Eğitim insan yetiştirmeyi temeline alan, insanda bilinçli davranış değişiklikleri yapmak üzere etkide bulunma sürecidir. Eğitim süreci içinde insan, gerek sosyal gerekse biyolojik özellikleri yönünden gelişir. Ayrıca bulunduğu çevre ile etkileşimde bulunarak sosyal ve kültürel olarak insan olma özelliği de kazanır (Beydoğan, 1998).

Aslında eğitim kavramı üzerine çok fazla tanım bulunmaktadır. Bunun nedeni ise eğitimin çok geniş bir alan olmasıdır. Eğitimin bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçler olarak da tanımlanabilir (Fidan ve Erden, 2001).

Birbirini takip eden ve birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme durumları eğitim sürecini oluşturur. Bireyler eğitim sürecinde çeşitli tutum, değer ve beceriler kazanır. Bu süreç sonunda birey gözle görülebilen kalıcı davranış değişiklikleri kazanır (Erden, 2004).

Eğitim bir başka deyişle davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Eğitim süreci sonunda kişilerde davranış değişikliği olması beklenir. Bu davranış

değişikliğinin sonucunun olumlu davranışlar olması istenir. Bu olumlu, istenen davranışlara “ istendik davranışlar” denir (Demirel, 2005).

Yaşantı kavramı bireyin çevresi ile kurduğu etkileşimden bireye kalan deneyimler olarak tanımlanabilir. Bireylerde davranış değişikliği bireyin kendi yaşantısı ile oluşur. Kendi yaşantısı ifadesi burada önemlidir. Çünkü her bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim farklı olduğu için geçirdikleri yaşantılar ve sonucunda kazandıkları deneyimler ve kendilerine kalan izler birbirinden farklıdır.

Yaşantının bireyde izler bırakması için yaşanılanlar bireyi etkileyebilmeli, bireyi üzerinde düşünmeye sevk etmeli ve bunları başkalarıyla paylaşmalıdır. Eğitim sürecinde bireyin bir davranış kazanması için planlı ve kasıtlı bir öğrenme ortamı düzenlenmeli ve bireylerin mümkün olduğunca düzenlenen bu çevre ile etkileşime girmesi, ortak bir yaşantı geçirmesi sağlanmalıdır.

Bu doğrultuda bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla kasıtlı ve istendik değişiklikler meydana getirme sürecine eğitim denilebilir (Erden, 2004).

Eğitim günümüzde insan davranışını değiştirmenin aracı ve ekonomik kalkınmanın önemli bir şartı olarak görülür. Çağımızda hızla ilerleyen bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda gelişen ve canlanan ülke ekonomileri de göz önünde bulundurulduğunda bir ülkede eğitime verilen önem o ülkenin gelişmişlik düzeyini de yansıtır.

Her şeyin her yönden hızla değiştiği bir dünyada insanlar bu değişime uyum sağlamak ve ayak uydurmak için yeni davranışlar kazanmak zorundadır. Eğitim de insanların bu değişime ayak uydurmasına yardımcı olmaktadır. Eğitim; bireyin gelişmesine katkıda bulunurken öte yandan da toplumun kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

Tanımlamalara bakıldığında eğitimin özellikleri üç temel konuda toplanabilir (Gürkan, 2000) :

1. Eğitim zaman ve kapsam bakımlarından geniş ve karmaşık bir süreçtir.
2. Eğitim sürecinde bireyde davranışdeğişikliği meydana gelmektedir. Davranış organizmanın hareketidir. Eğitim açısından davranışın gözlenebilir, ölçülebilir ve istenilir olması gerekmektedir.
3. Davranışdeğişikliği bireyin yaşantıları sonucu meydana gelir.

1.1.2. Öğretim

Öğretim, içsel bir süreç ve ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir (Senemoğlu, 2003).

Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümü de öğretim olarak tanımlanabilir (Güngördü, 2002).

Öğretim aynı zamanda eğitimin planlı ve programlı bir şekilde belli bir zaman diliminde ve belli bir mekânda gerçekleştirilen kısmı olarak da tanımlanmaktadır (Kıncal, 2006).

Öğretim, öğrenci gelişimini amaçlayan ve öğrenmenin başlaması, sürdürülmesi ve gerçekleştirilmesi için düzenlenen planlı etkinliklerden oluşan bir süreç olarak ele alınmaktadır (Ün,2000). Öğretim, sistemdeki yerini eğitimin bir parçası olarak alır. Öğretimin etkili yapılması eğitimden istenen hedeflere ulaşılmasını sağlar. Eğitimin amaçlarına uygun olarak, mevcut ortam ve şartlara uygun olarak plânlanan öğretim faaliyetleri kalıcı bir eğitimin oluşması için yapılan etkinliklerdir.

Tanımlara bakıldığında öğretim, eğitimden daha dar kapsamlıdır. Eğitim kavramı öğretimi kapsar, fakat öğretim kavramının eğitimi kapsamı söz konusu değildir.

Öğretimin en önemli unsuru planlı ve programlı olmasıdır. Öğretimde planlama, bir öğretmenin bir öğretim etkinliğini uygulamaya başlamadan önce, o etkinlikle ilgili olarak öğrencilere hangi bilgi, beceri, tutum ve davranışları

kazandıracağını ve bunları nasıl gerçekleştireceğini belirlemesine yönelik olarak yürüttüğü sistemli bir çabadır (Saban,2000).

Öğretime ilişkin yapılan açıklamalardan aşağıdaki özellikler belirlenebilir:

- Öğretim planlı ve programlıdır.
- Öğretim belirli konu alanlarına yöneliktir.
- Öğretim faaliyeti önceden belirlenen bir yerde yapılır.
- Öğretim faaliyeti önceden belirlenen belli bir zamanda yapılır.
- Öğretim faaliyeti uzmanlar tarafından gerçekleştirilir.
- Öğretim faaliyeti belli bir yaş grubuna yöneliktir.

1.1.3. Öğrenme

Öğrenme, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu kendisinde meydana gelen kalıcı izli değişimlerdir (Fidan, 1996). Öğrenme, tekrar ya da yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında meydana gelen kalıcı izli ve sürekli değişikliklerdir (Bacanlı, 2004).

Öğrenme, yaşantılar sonunda davranışları, daha iyi karşılayacak biçimde değiştirme anlamına da gelir (Baymur, 1994).

Öğrenme kavramı sadece bilgi edinme kavramından daha geniş bir kavramdır. Birey, yaşayabilmek için gerekli tüm davranışları öğrenmek zorundadır. İnsan yaşadığı sürece öğrenir. Öğrenme bireyin çevreye daha iyi uyum sağlaması olarak da tanımlanabilir.

Öğrenme davranış değişikliğidir ama her davranış değişikliği de olumlu değildir. Bireyler istenmeyen davranışlar da edinilebilir. Her davranış değişikliği de öğrenme değildir. Öğrenmenin olabilmesi için davranış değişikliği az ya da çok kalıcılık göstermelidir. Bu nedenle; öğrenmenin genel özellikleri şu şekilde belirlenebilir:

- Öğrenme olumlu ya da olumsuz özellikte olan davranış değişikliğidir.
- Öğrenme kişinin yaşantıları ve uygulamaları sonucu oluşur.

- Öğrenme sonucu oluşan davranış değişikliği kalıcıdır.

Kendiliğinden ve yönlendirilmiş öğrenme olmak üzere iki türlü öğrenmeden söz edilebilir. Kendiliğinden öğrenme, bireyin kendi kendine yaptığı bir eylem ya da yaşantı sonucu meydana gelen davranış değişiklikleridir. Bireyin günlük yaşantısında gösterdiği davranışların büyük bir kısmı kendiliğinden öğrenmenin ürünleridir. Kendiliğinden öğrenme kasıtlı ya da kasıtsız olabilir.

Bireyin kendiliğinden gerçekleştirdiği öğrenmeler şunlardır (Fidan ve Erden, 2001) :

Algılama yoluyla öğrenme: Bireyin dış dünyadaki nesneler hakkında duyu organları yoluyla edindiği mesajların beyinde yorumlanması ve anlam kazandırılması sonucunda gerçekleştirilir. Ancak, bu mesajların anlamları bireylerin bilgiyi algılamalarına bağlı olarak her birey için farklı olabilir.

Gözlem ve Taklit Yoluyla Öğrenme: Bireyin çevresinde gelişen bir olayı veya davranışı gözlemesi ve onu olduğu gibi taklit etmesi ile oluşur.

Model Alma Yoluyla Öğrenme: Bireyin kendi çevresinde değer bulan bir tutumu veya davranışı örnek alarak sergilemesi söz konusudur.

Yönlendirilmiş öğrenmede ise; öğrenmeyi sağlayacak ortamı yaratan bir başka kişi ya da aracın varlığı söz konusudur. Yönlendirilmiş öğrenme, öğretme etkinliklerinin sonucunda meydana gelir. Öğrenme öğretene kişi ya da aracın yardımıyla gerçekleşir. Sınıf içindeki öğrenmeler yönlendirilmiş öğrenmeye örnek verilebilir.

1.2. Program ve Program Çeşitleri

Program kelimesinin kökeni Yunancaya dayanır. Program, yapılması gereken bir işin bölümlerini, yapılış sırasını, nasıl yapılacağını ve zamanını gösteren bir tasarıdır. Yoğun, ağır ve önemli bir işte başarılı olmak o işi bir programa bağlamak ile sağlanabilir.

Eğitim-öğretim de programlı sürdürülmesi gereken bir süreçtir. Planlı, programlı, düzenli ve kontrollü bir süreç olması gereken eğitim, okullarda önceden hazırlanmış programlarla gerçekleştirilmektedir (Büyükkaragöz, 1999).

Eğitimdeki program kavramı; özellikle eğitim programı, öğretim programı ve ders programı kavramlarını kapsamaktadır.

1.2.1. Eğitim Programı

Eğitim programı kavramının kullanılması M. Ö. birinci yüzyıla dayandığı bilinmektedir. Roma'da Julius Ceaser ve askerlerinin yarış arabalarının yarıştığı oval biçimdeki piste Latince curriculum kavramını kullanmışlardır. Koşu pisti olarak bilinen bu kavram bugün ders programı anlamında kullanılmaktadır. Geçirilen süreç göz önüne alındığında eğitim programı (curriculum) izlenen yol anlamına gelmektedir. Günümüzde eğitimde program kavramı, pek çok düşünür ve eğitim bilimcisi tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır (Demirel, 2007).

Ertürk (1998), eğitim programı için yetişek kavramını kullanmıştır. Yetişek kavramını da belli öğrencilerin belli bir zaman süreci içinde yetiştirilmesine yönelik düzenli eğitim durumlarının tümü olarak tanımlamıştır (Ertürk, 1998).

Varış (1997) ise eğitim programını; bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetler olarak tanımlamıştır. Bu tanımda öğretim, ders dışı kol faaliyetleri, özel günlerin kutlanması, geziler, kısa kurslar, rehberlik, sağlık vb. hizmetler ve fonksiyonlar eğitim programı içindedir (Varış, 1997). Bunun yanında öğretim yaşantılarının düzenlenmesinde kullanılan strateji, yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ve amaçların gerçekleşme derecesini belirlemek için yapılan değerlendirme çalışmalarının tümü de eğitim programı kapsamında ele alınmaktadır (Yazar, Çelik ve Kök, 2008).

Bir eğitim kurumunda çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağlanan milli eğitimin kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetler eğitim programı kapsamındadır. Eğitimin bir amaca yönelik, planlı ve kasıtlı bir değiştirme süreci olması, eğitim programının sistemli bir yaklaşımla ele alınıp gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bir eğitim programının öğeleri; hedef, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleridir.

Eğitim programları istenen, verimli, insan gücünü elde etmede önemli bir öğedir. Eğitim programları eğitimde istenilen düzeyde verimliliği sağlayabilmek için üzerinde yoğun çalışılması gereken bir konudur (Oğuz, 2004). Bir ülkede devamlı gelişmeyi sağlamak için her şeyden önce eğitim sisteminin ve bu sistemin temel taşı olan eğitim programlarının sürekli bir gelişme içinde olması şarttır.

Eğitim bilimleri uygulamalı bir bilim dalıdır. Bunun içinde eğitim ile ilgili kararları verirken, programları hazırlarken sadece belirli alanlarda belli kararlar vermek ve hazırlanan programların da okullarda uygulanmasını beklemek yanlıştır. Bu yüzden sistemde ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde izlenen milli eğitim politikasına ve okuldaki öğrencinin davranışını dönüştürülmesi eğitim programlarının geliştirilmesine bağlıdır.

1.2.2. Öğretim Programı

Öğretim programı eğitim programında işaret edilmiş faaliyetlerin nasıl yapılacağını, yani istenilen öğrenmeyi sağlamada kullanılacak yöntemler ve malzemeyi yine zaman ve sıra olarak gösteren programdır (Ertürk, 1998).

Varış'a (1997) göre öğretim programını, eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan, bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1997).

Öğretim programı belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıflar ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, her dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını, öğretim metotlarını, tekniklerini gösteren kılavuzdur ve bu kılavuz genellikle ilköğretim, ortaokul ve lise programlarını öğretim programının karşılığı olarak belirtmektedir (Büyükkaragöz, 1999).

1.2.3. Program Geliştirme

Program geliştirme eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi ile elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir. Program geliştirme, hazırlanmış programın uygulamada geliştirilmesidir. Programın kapsadığı amaçların doğru ve etkin bir şekilde saptanması ve gerçekleştirilmesi için yararlanılan esasları, kuralları ve faaliyetleri ele alan bir ekip çalışmasıdır (Semerci ve Semerci, 2001).

Program geliştirme çalışmaları, sistemli bir şekilde ve araştırmalara dayalı olarak yapılması gerektiği için bu süreç bilgi, beceri ve uzmanlık gerektirir. Eğitim programlarının hem toplumun büyük kesimini ilgilendirmesi hem de program geliştirmenin oldukça kapsamlı ve karmaşık olması sebebiyle program geliştirme çalışmaları büyük çaplı katılım gerektirmektedir.

1.2.4. Program Değerlendirme

Değerlendirme sözlükte değer biçme, değer belirleme anlamına gelmektedir. Değerlendirme, ölçme sonucunu bir ölçüt ile karşılaştırma ve bu yolla, ölçme sonucuyla belirlenmiş olan özellik hakkında bir karara varma işlemidir.

Değerlendirme için, bir şeyin niteliği hakkında yargıya ulaşılabilmesi için o özellik üzerinde en az bir gözlem yapılmış ve veri elde edilmiş ve bu veriyi karşılaştıracak bir ölçüt belirlenmiş olması gereklidir. Elde edilen veri ile belirlenen ölçüt karşılaştırılarak bir yargıya ulaşılabilir. Eğitim programının değerlendirilmesi sürecinde sağlam veriler toplamak ve bu verileri yorumlamak için birçok

araştırmayapılması gerekir. Değerlendirmeden alınan sonuçlar programın daha iyi geliştirilmesinde kullanılır (Varış, 1997).

Değerlendirme, program geliştirme basamaklarının son basamağı ve tamamlayıcı halkası olarak eğitim hedeflerinin gerçekleşme derecesini belirleme süreci olarak tanımlanmaktadır (Bal ve Karakaya,2006).

Programın uygulanması sonucunda yetersiz kalan ya da yanlış işleyen öğelerin olup olmadığını; varsa aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığını saptamak ve düzeltmeleri yapmak amacı ile programın değerlendirilmesi çalışmaları yapmak gerekmektedir (Demirel,2005).

1.3. Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal Bilgiler disiplini bireylerin hayatlarını konu alır. Bireylerin kendi kendilerini ve diğer kişileri daha iyi anlamalarına yardımcı olur. Sosyal bilgilerin tanımını yapmak herhangi disiplini tanımlamaktan daha zordur. Çünkü Sosyal bilgiler disiplinler arasibir kavramdır ve çok disiplinli bir alandır (Öztürk, 2003).

Sosyal bilgiler aynı zamanda toplumsal gerçekleri kanıtlamaya dayananonlarla bağ kurmaya dayanan bir süreç olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçekler ise toplumsal yaşamı düzenleyen hertürlü etkinliklerdir.Toplumsal gerçekler kişilerin hayatlarında zorunlu olan, kişilerin daha rahat ve mutlu yaşamasını, bireylerin gizil güçleri doğrultusunda geliştiripgerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkileri kapsayan bir olgudur. Bu durumda tüm sosyal bilimlerin, felsefe ve diğer etkinliklerin ortak bir alanı olarak tanımlanabilir. (Sönmez,1999).

Tarih, coğrafya, hukuk, felsefe, antropoloji, eğitim,sosyoloji, psikoloji gibi disiplinlerin birleşimi Sosyal bilgileri oluşturur.Toplumsal hayatı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler, Sosyal bilgilerin konusu olabilir.

Sosyal bilgiler insanoğlu ile ilgisi olan bilim dallarından tarih, coğrafya, yurttaşlık, felsefe antropoloji, sosyoloji, ve ekonomi alanlarında yapılan sistemli çalışmaların tümüne verilen isimdir (Karagözoğlu, 1999).

Hayatımızda bizleri doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen birçok olay ve olgular vardır. Bu olaylar ve olgular teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucunda çok çeşitli boyutlar ve zengin içerikler kazanmıştır. Teknolojik ve bilimsel ilerlemeler insan hayatını kolaylaştırıcı nitelik taşıdıklarından günlük hayatımızın bir parçası haline gelmişlerdir. İnsanlar bu gelişmelere uyum sağladıkları kadar hayatlarını kolaylaştırabileceklerdir. İnsan hayatını ilgilendiren, sosyal hayatımızın bir parçası haline gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerden bireyleri haberdar etmek ve bu teknolojik gelişmelerden faydalanabilecek yeterliliğe ulaştırmak, ilk eğitim kurumu olan ailenin kapasitesi ve imkanlarını çoğunlukla aşmaktadır (Erden, 1996).

Toplumun bireylerini bir arada tutan en önemli etmenlerden birisi ortak değerlerdir. Toplumun bir bütün olarak gelişebilmesi, çağdaş toplumlarla başa çıkabilmesi için bu ortak değerlerin yeni gelişmelerle birleştirilerek, topluma fayda sağlayıcı özellikler kazanması gerekir. Toplumların millet olma şuuruyla erişebilmeleri ancak onları bir arada tutabilen değerlerin varlığı ile mümkündür. İnsanları aynı paydada buluşturmak, insanların aynı amacı paylaşmalarını sağlamak, vatan sevgisini aşmak, kanunlara uyan bireyler olarak yetiştirmek, çevresini ve ülkesinin güzelliklerini bilip onları koruyan bireyler olmasını sağlamak, dünyada gelişen olayları yorumlayabilecek düşünce gücüne ulaştırmak, örgün eğitim kurumlarında sistematik olarak okutulan bir dersin varlığıyla mümkündür (Öztürk, 2006,). Sosyal bilgiler tüm bunların yapılmasında rehber bir rol üstlenmektedir.

İnsanlar ve toplumlar sürekli bir değişim içerisinde dirler. Bu değişimde karmaşık sorunlar ve sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Bu nedenle, toplumlar ve insanlar için sosyal bilimlerin önemi çok büyüktür. Toplum içinde yaşayan bireylerin gereksinimleri ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından sosyal bilimlere önemli görevler düşmektedir.

Sosyal bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyitoplumsallaştırma amacı güden eğitimde, sosyal bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin, hem bir sosyal bilim dalı, hem de sosyalbilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi "Sosyal Bilgiler" kavramını meydana getirmiştir(ztrk, 2003).

Sosyal bilgiler, bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunlarınoluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının nelerolduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte,günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir. Sosyal bilgiler,toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen derin bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsalhaayatı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın hayatında kullandığı vezorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını kendini gizli yetenekleridoğrultusunda geliştirip, gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular veilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir.

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının (analizlerinin) birtoplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsar. Sosyalbilgilere çeşitli sosyal bilim dallarından zet olarak seçilmiş, ğrencilerinseviyelerine göre sadeleştirilmiş konuları kapsayan ve ilköğretim blmlerindeokutulan dersin adıdır, denilebilir (ztrk, 2006).

İnsan biyo, kültürel, toplumsal ve psikolojik bir varlık olarak ele alınırsa, onuntoplumsallaşması için biyolojik yapısının dışındaki kültürel, toplumsal ve psikolojikboyutları ele alınmalıdır. Bu üç boyutu gerçekleştirmek için her bir boyutla ilgilideğişik pek çok ders programı konulmalı ve işlenmelidir. Ama bu görüş ilköğretim için geçerli değildir. Çünkü ilköğretimde zaman yeterli değildir. Ayrıca ilköğretimdeocuğun zihinsel gelişimi buna uygun değildir. Çocuğun zihinsel gelişimitmdengelimden tümevarıma doğrudur. ocuk tümü algılar ve onu anlamaya çalışır.Parçalara ve ayrıntılara bu yaşlarda gidemez.

Toplumsal yaşamla ilgili istendik davranışlar bir bütünlük içinde sunulursa, öğrencinin zihinsel gelişimine uygun olur ve öğrenci daha kolay öğrenebilir. İşte bu özelliklerden dolayı sosyal bilgiler bir bütünlük içinde sunulmalıdır. Çocuğun yaşamı anlaması, karşılaştığı sorunları çözebilmesi ve elde ettiği bilgi, beceri ve duyguları benzer olgu ve olayların çözümünde kullanabilmesi, yani bilgiyi transfer etmesi için toplumsal olay ve olgular bir bütünlük içinde ele alınmalıdır (Sönmez;1999).

Sosyal bilgilerde istendik davranışları her bir öğrenciye kazandırırken işe koşulacak öğrenme-öğretme yönteminin gereği de konuların birleştirilmesini zorunlu kılabilir. Bu dersteki davranışları kazandırırken buluş yolu, araştırma yolu ve tam öğrenme stratejileri, güdümlü tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma, problem çözme, gözlem, gezi ‘karar verme’ gibi yöntem ve teknikler sınıf ortamında kullanılabilir. Öğrenci ilköğretimde somut işlemler döneminde Bu dönemde öğrenme-öğretme ortamında ona sunulacak olgular gerçek yaşamdan ve yakın çevreden ele alınmalıdır. Olgular gerçek yaşamdan ve yakın çevreden alınınca, yapısı gereği bir bütün içinde öğrenciye sunulmalıdır (Sönmez, 1999).

Sosyal bilgiler eğitiminin önemli uzmanlarından olan Barr, Barth ve Shermis ise sosyal bilgileri şöyle tanımlamaktadır. ‘Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitim amacıyla insan ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir (Öztürk, 2006).

Sosyal bilgiler, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularının birleştirilmesi olarak algılanmaktadır. Hâlbuki Sosyal bilgiler, tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesinden oluşan bir ders değildir. Gerçekte Sosyal bilgilerde, tarih-coğrafya-yurttaşlık konuları ağırlıklı bir şekilde yer almaktadır. Ama bu yer alış, bireyin sosyal ve fiziki çevresinin ve bu çevreyle olan ilişkilerinin incelenmesinde doğal olarak bu üç ders konularından bazılarının ele alınması biçimindedir. Yoksa mevcut konuların birleştirilmesi şeklinde değildir.

Sosyal bilgilerde yalnız tarih-coğrafya-yurttaşlık bilgisi alanlarına değil, ekonomi, sosyoloji gibi diğer sosyal bilim dallarına da girilir. Ancak, burada çok önemli olan nokta, sosyal bilimlerden bazı konuların seçilip sosyal bilgiler

dersi programına konulmasının doğru olmayacağını bilinmesidir. Sosyal bilgilerde bireyin sosyal ve fizikî çevresi ve bu çevreyle olan ilişkileri incelenirken, gerekli olan yerlerde, bireyin seviyesinde olmak üzere, diğer sosyal bilimlere de girilir.

Sosyal bilgiler dediğimiz zaman, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşiminin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesi ile karşılaşırız. Böylece bu derste çocuk, normal gelişimi içerisinde yaşama yollarını öğrenirken, insanların birbiriyle ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların birbiriyle ilişkilerinin öğrenilmesi, sosyal bilgilerin en çok önem verdiği hususlardan biridir. İnsanların yalnız birbirleriyle olan ilişkileri de yeter sayılmaz. İnsanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile olan ilişkileri de önemli bir yer alır. İnsanların giyecek, yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması sosyal bilgilerin esas çalışma alanlarıdır. Bu anlamda sosyal bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fizikî çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir derstir (Sönmez, 1999).

Sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Sosyal bilgilerin, vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül, disiplinler arası bir alan oluşu iki temel ayırıcı özelliğidir (Tekindal ve Cin, 2002).

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında sosyal bilgiler bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve yurttaşlık bilgisi konularının, öğrenme alanlarına yansıtan bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fizikî çevre ile etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005).

Okullarımızda Sosyal Bilgiler çok da eski olmayan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da

denemeniteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. Sosyal Bilgilerdersi ilk yıllarda yalnız Yurttaşlık Bilgilerianlamında algılanmış, bazıları tarafından tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarakdüşünmüş, bazıları da insan topluluklarının organizasyonuna aitbilgiler olarak algılanmıştır.Bu anlayışların içerisinde en yaygın olanı, Sosyal Bilgileri, Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi konularının birleştirilmesi düşüncesidir. Gerçekte olan durum ise Sosyal Bilgiler dersinde, Tarih- Coğrafya-Yurttaşlık konuları ağırlıklı birşekilde bulunmaktadır ancak mevcut konuların birleştirilmesi şeklindedegildir.

Sosyal Bilgiler dersinde birey sosyal ve fizikiçevresi içerisinde ve etkileşimlerinin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözdengeçirilmesi sağlanır. Böylece Sosyal Bilgiler dersinde çocuk, normal gelişimi içerisinde yaşamayollarını öğrenirken, insanların birbirleriyle ilişkileri üzerinde de durur.

Dewey'e göre Sosyal Bilgiler dersiyle; çocuğa uygarlığı, kültürü ve demokrasiyi tanıtır sevdirmek ve gençleri etkili bir yurttaş olarak yetiştirmek mümkün olabilecektir (Binbaşioğlu, 1981).

Sosyal Bilgiler dersinin üzerinde durduğu en önemli etmenlerden biri insanların birbiri ile ilişkilerinin öğrenilmesidir. Bunun yanında insanların giyecek,yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerinbilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayısağlayacak şartların araştırılması Sosyal Bilgiler dersininana çalışma alanlarıdır (Güngördü, 2001).

1.3.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Sosyal Bilgiler kavramı için geçmişten günümüze çok fazla ve çok farklı tanımlar yapılmıştır. Sosyal bilgiler nedir sorusuna ilk kez 1970 yılında Barth ve Shermis genişanlaşma sağlanan bir tanım yapmayı başarmışlardır ancakSosyal Bilgiler eğitimcileriSoğuk Savaşın sona erişinekadarsosyalbilgilere dair zaman zaman bazı farklılıklar gösteren yeni tanımlargetirmeye devam etmiştir (Öztürk ve diğerleri, 2006).

Sosyal bilgiler toplumsal gerçeyle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler şeklinde ifade etmiştir (Sönmez, 1998).

NCSS' e göre Sosyal bilgiler; sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003).

Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir.

1.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihsel Gelişimi

İnsan doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, yaşlanır ölür. İnsan, yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır. Bu durum ışığında fen ve sosyal bilimlerinin insanlığın yaşamı kadar eski olduğu iddia edilebilir (Sönmez, 1998).

İlk ve en eski yerleşik toplum olan Sümerlerde okul olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bulunan bu okullarda okuma-yazma, matematik, geometri, astronomi dersleri okutulmuştur. Tabletlerde hangi mala karşı ne kadar başka bir maldan verileceği, suç işleyenlerin hangi cezalara çarptırılacağı konuları açıklanmıştır. Bu bilgi ışığında devlet düzenini ve toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların da öğretilmiş olduğu savunulabilir (Sönmez, 1998).

Ulusal tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri tarihte ilk defa, İsrail devleti okutturmuştur. Antik Roma'da Trivial okullarında okuma-yazma, hesap ve hukuk; gramer okullarında mitoloji, tarih, coğrafya, hukuk, aritmetik, geometri ve felsefe dersleri verilmiştir. Eski Çağ'daki okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık ve hukuk derslerinin doğrudan sosyal bilimlerle ilgili olduğu söylenebilir (Sönmez, 1998).

OrtaÇağ’ da eğitim programı din dersleri baskın hale gelmiş, fen ve sosyal bilimlerle ilgili derslerde dini içerikler ağır basmıştır. Sosyal bilimlerle ilgili tarih, coğrafya, hukuk gibi dersler, Rönesans ve Reform döneminde, yeni ve yakın çağlarda ise sim olarak değişmemiş; ancak içerik olarak dinin etkisinden kurtarılmaya çalışılmıştır (Sönmez, 1998).

Sosyal Bilgiler dersini ilk defa, ilkokullarda ve ortaokullarda okutulmasını Fransız düşünürü Condorcet ortaya atmıştır. 18. Yüzyılın sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri’nde tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularından oluşan bir tür Sosyal Bilgiler dersi içeriğinin oluşturulmasına karar verilmiştir. Sosyal Bilgiler terimi ilk kez 1916’da Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılmaya başlanmıştır (Sözer, 1998).

Amerika Birleşik Devletleri, sosyal bilgiler programını ilk defa 1892 yılında hazırlamıştır. Programdaki değişimler toplumsal, siyasal yaşamın değişmesi, bilim ve teknolojiye gelişmeler, öğretme ve öğrenme anlayışındaki yeniliklerle doğrultusunda değişiklikler göstermiştir (Sözer, 1998).

ABD’ de 20. yüzyılın başında, sosyal yaşantıların karmaşıklaşması, toplumsal değişmelerin ve çatışmaların artmasıyla birlikte Sosyal Bilgiler, eğitim kurumlarına bir konu alanı ya da ders olarak girmiştir (Erden ve Tarihsiz, 1996).

Sosyal Bilgiler programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık konuları ilk yıllarda gereksiz görülmüştür. Bu sırada tarih konularının programdaki ağırlığının azalması, tarihçiler de tepkilere yol açtı. Birçok öğretmen bu tartışmalara aldırılmayarak ilkokul sınıflarında tarih öğretmeye devam etti. Bir kısım ilkokul öğretmeni de ilk günden itibaren bütünleşmiş Sosyal Bilgiler programı uygulamaya konuldu (Nelson, 1987).

1940’lı ve 1950’li yıllarda sosyal bilgiler programları büyük ölçüde tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra 1960’lı yıllara kadar olan dönemde, Amerika Birleşik Devletleri’nde sosyal bilimler öğretiminde

merkezi ve ulusal program çalışmalarına ve ders içeriklerinin önceden belirlenmesine karşı güçlü bir tepki oluşmuştur. Bireysel uyum, toplumsal gereksinimler, vatandaşlık eğitimi gibi konularda içeriğin çevreye göre belirlenmesi çalışmaları başlatılmıştır. Bu durum, Sosyal Bilimler Öğretimi yerine Sosyal Bilgiler Öğretimine yer vermek biçimine dönüşmüştür. Bu hareketin belirgin özelliği, öğrencilere ayrı ayrı disiplinleri öğretmek yerine, sosyal sorunlardan hareket ederek bu sorunları çözmeye yönelik bilgi ve becerileri programlarda bir bütün olarak “Sosyal Bilgiler” adı altında vermektir (Özoğlu, 1974).

Sosyal Bilgiler dersinin programı tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmış ve bu anlayış da 1960’lı yıllara kadar sürmüştür (Sönmez, 1998).

1960’lı yılların başından 1970’li yılların ortasına kadar Sosyal Bilgiler dersine yoğun eleştiriler gelmiş ve Yeni Sosyal Bilgiler adı altında yenileşme hareketleri başlatılmıştır. Bu hareketle Sosyal Bilgiler dersinde tarih ve coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltılmış; sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikolojiye de yoğun yer verilmiştir. Aynı zamanda öğrenciler bilgilerin pasif alıcısı olmaktan çıkmış, bilgiye aktif olarak ulaşan, kritik düşünme becerisine sahip bireyler olarak yetiştirilmek istenmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003).

ABD’ de yapılan araştırmalarda yeni Sosyal Bilgiler uygulamasının başarısız olduğunu göstermiştir. Bunun üzerine 1980’li yıllarda Sosyal Bilgiler öğretiminde yine geleneksel yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır (Erden ve Tarihsiz, 1996).

Sosyal Bilgiler, ABD’ de doğmuş ve gelişmiş bir öğretim yaklaşımı olmakla birlikte, bu ülkenin eğitim sisteminden etkilenen başka ülkelerde de benimsenmiştir. Bunlar arasında Türkiye, Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler de bulunmaktadır (Erden ve Tarihsiz, 1996). ABD’ de, gerekse başka ülkelerde birçok eğitimci Sosyal Bilgiler öğretimi yaklaşımına karşı çıkmıştır. Bunlar, sosyal bilimlerin birbirinden bağımsız olarak öğretilmesinin vatandaşlık eğitimi bakımından daha etkili olacağını savunmaktadır.

1.3.3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihsel Gelişimi

Türk Eğitim Tarihini incelediğimizde Türklerin İslamiyet’i kabul etmeden önce toplumsal yaşamlailgili bir takım kuralları, gelenekleri, görenekleri çocuklarına ve gençlerine öğretmiştir. İslamiyet’ten sonra da İslam dinini temel alankonuların kazandırılması yoluna gidilmiştir.

Osmanlılarda, sıbyan mekteplerindeve medreselerde dini dayalı bilgiler programda yoğunken, sosyalbilimler içinde yer alan bazı dersler, kurumların öğretim düzeylerine uygun birbiçimde belirli sürelerde okutulmuştur. Bu durum genel olarak Cumhuriyetdönemine kadar gelmiştir (Can ve diğerleri, 1998).

Osmanlı döneminde medreselerde tarih, coğrafya, kelam, fıkıh, hadis, tefsir, ilmi-hal gibidersler diğer derslerin yanında okutulmuş, gelenek ve görenek kuralları da öğrencilerekazandırılmıştır.

II. Abdülhamit zamanında Sosyal Bilgiler dersi kapsamınagiren dersler ilk olarak, ilköğretim kurumlarıprogramlarına girmiştir. Önceleri sadece tarih ve coğrafya dersleri veriliyordu. İlköğretim süresinin altı yıla çıkarılmasıyla daha önce okutulan tarih ve coğrafyaderslerinin yanında bugünkü vatandaşlık ve insan hakları dersi kapsamındaki bazidersler de programa alınmıştır (Öztürk ve Dilek, 2004).

Cumhuriyet döneminde bu programın özüne zarar verilmeden yine aynı derslerebazı değişikliklerle programlarda yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’ninkurulmasından sonra ortaokul ve liselerineğitim programları birçok defalar değiştirilmişve program geliştirmeçalışmalarınasürekli olarak devam edilmiştir(Cicioğlu, 1985).

1924 yılında Cumhuriyetdöneminin ilk ortaokul programın niteliğini taşıyan bu programda, Sosyal Bilgilerprogramının kapsadığı dersler malumat-ı vataniyye dersi vii. ve viii. sınıfta birer saat, tarih dersi vi, vii ve vii. sınıfta ikişer saat, coğrafya dersi vi. sınıfta ikişer saat, vii ve viii.sınıfta birer saat olarak verilmiştir (Cicioğlu, 1985).

1924 programı üç yıl uygulanmıştır. Öğretmenlerin, müfettişlerin raporları nadayanılarak tarih, coğrafya, riyaziyat programlarında değişikli yapılmıştır. 1927 yılından itibaren değiştirilmiş şekliyle uygulanan ortaokul programındaki Sosyal Bilgiler programının kapsadığı dersler vatan-ı malumat dersi vıı ve vıı. sınıfta birer saat, tarih dersi vı ve vıı. sınıfta ikişer saat, vııı. sınıfta üçer saat, coğrafya dersi vı ve vıı. sınıfta ikişer saat, vııı. sınıfta bir saat olarak belirlenmiştir (Cicioğlu, 1985).

1931-1932 programında özellikler tarih ve yurt bilgisi derslerinde yeni bir görü getirilmiştir. Tarih programında Türk ulusunun Orta Asya' dan bütün dünyaya yayıldığı ve bu uygarlığın öncüsü olduğu tezi savunulmuştur. Ortaokulun her üç sınıfında okutulması istenilen yurt bilgisi dersi ile, öğrenciye; millet, devlet, demokrasi, cumhuriyet, hürriyet ve eşitlik gibi kavramlar öğretilmektedir. 1931-1932 tarihinde değiştirilen ortaokul programında tarih dersi vı ve vıı. sınıfta iki saat vııı. sınıfta üç saat, coğrafya dersi vı ve vıı. sınıfta iki saat, vııı. sınıfta bir saat, yurt bilgisi dersi vı, vıı ve vııı. sınıfta birer saat olarak verilmiştir (Cicioğlu, 1985).

1935 yılında programların yeniden gözden geçirilerek düzenlenmesi için Kültür Bakanlığı tarafından program komisyonu kurmuştur. Bu komisyonlar yeni bir öğretim kılavuzu hazırlamıştır. Bu kılavuzlar 1935-1936 öğretim yılında denenmiş ve yeniden değişiklik yapma gereği duyulmuştur (Cicioğlu, 1985). İlk defa milli eğitimin amaç ve ilkelerine bu programda büyük ölçüde yer verilmiştir. Öğrencilerin gelişim özellikleri de göz önünde bulundurulmuştur (Kalaycı, 2004). 1937-1938 ders yılında uygulanan programda sosyal bilgiler programının kapsadığı dersler tarih dersi vı, vıı, vıı. sınıfta iki saat, coğrafya dersi vı, vıı, vıı. sınıfta iki saat, yurt bilgisi vıı, vıı. sınıfta iki saat olarak verilmiştir (Cicioğlu, 1985).

1937-1938 programı, bir yıl denendikten sonra, yeni program 1938-1939 öğretim yılından itibaren 11 yıl uygulanmıştır. 1949 yılından 1970 yılına kadar ortaokullarda uygulanan programda sosyal bilgiler programının kapsadığı derslerden tarih dersi vı, vıı ve vıı. sınıflarda ikişer saat, coğrafya dersi vı ve vıı. sınıfta iki saat, vııı. sınıfta bir saat, yurt bilgisi dersi vı, vıı ve vııı. sınıfta bir saat olarak belirlenmiştir (Cicioğlu, 1985).

1970 yılında ortaokul programı günün şartlarına göre yeniden ele alınarak düzenlenmiştir. Bu programda, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler adı altında toplanmıştır (Cicioğlu, 1985). Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’de ilk önce 1952 yılında İlköğretmen Okulları Programına Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri yerine konulmuştur. (Binbasıoğlu, 1981). 1970 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi vı, vıı ve vııı. sınıfta dört saat olarak belirlenmiştir (Cicioğlu, 1985).

1975-1976 öğretim yılında uygulanmaya başlanan ikinci kademe sosyal bilgiler programı Talim ve Terbiye Kurulu’nun 26.04.1985 tarih ve 64 sayılı kararıyla uygulamadan kaldırılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi 1985-1986 öğretim yılından itibaren Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri adı altında üç derse ayrılmıştır (Güngördü, 2002). Bu programda sosyal bilgiler programının kapsadığı derslerden milli tarih vı ve vıı. sınıflarda iki saat, milli coğrafyayı ve vıı. sınıflarda iki saat, vatandaşlık bilgileri vııı. sınıfta üç saat, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük vııı. sınıfta iki saat olarak belirlenmiştir (Şahin, 2003).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 10.09.1997 tarih ve 143 sayılı kararı ile ilköğretim okullarında 1986 yılından beri uygulanan program uygulamadan kaldırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı uygulamaya konulmuştur (Anıl, 1999). Bu programında Sosyal Bilgiler dersi iv, v, vı, vıı, sınıflarda üç saat, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi vıı ve vııı. sınıflarda bir saat, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük vııı. sınıfta iki saat olarak belirlenmiştir (MEB, 2000). Bu uygulama ile 1997-1998 öğretim yılında tekrar ilköğretim okullarında 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi uygulamasına geçilmiştir.

Türkiye’de ilkokul programlarında yer alan tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri 1962 ilkokul programı taslağından Toplum ve Ülke İncelemeleri adı altında birleştirilmiştir. 1968 ilkokul programında 1970’de ise ortaokulda bu dersler Sosyal Bilgiler adını almıştır. 1968 programı hazırlanırken Yeni Sosyal Bilgiler hareketinden etkilenilmiştir. Ancak Sosyal Bilgiler halen tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisikonularının bir toplamı olarak algılanmaktadır (Erden ve Tarihsiz, 1996).

Sonolarak 6., 7. ve 8. sınıf sosyal bilgiler programının pilot uygulaması 2005-2006 öğretim yılında 9 il ve 120 ilköğretim okulunda yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 07.08.2006 tarih ve 333 sayılı İlköğretim Sosyal Dersi Öğretim Programında Değişiklik Yapılması kararı ile 2006-2007 öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu programda Sosyal Bilgiler vı ve vıı. sınıflarda üç saat, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi vıı ve vııı. sınıflarda bir saat, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük vııı. sınıfta iki saat olarak belirlenmiştir.

1.4. Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı

1.4.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Vizyonu

Vizyon kavramını; sahip olduğumuz değerlerin anlam ve yansımasıyla zihnimizde çizdiğimiz bir tablo olarak açıklayabiliriz (Özden, 2002). Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu ve nasıl bir insan yetiştirilmesi gerektiği MEB tarafından şu şekilde açıklanmıştır (MEB, 2005) : Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Vizyonu;

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştireldüşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005).

Yeni sosyal bilgiler programını hazırlayan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığına göre sosyal bilgiler yeni programının hazırlanmasının gerekçesi şu şekilde belirtilmiştir: Sosyal bilgiler programının vizyonu; sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan, çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış; etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmek şeklinde ifade edilmektedir. Bu programla; öğrenci merkezli; sosyal bilgiler açısından

bilgi ve beceriyidengeleyen, diğ er ders, ara disiplinler ve sosyal bilgiler konularıyla ilişkilendirilmeye önem verilen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevresiyle etkileşimine imkân sağlayan aktif öğrenme ile yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (Doğan ve Alkış, 2007).

Sosyal Bilgiler dersi ile çocuklarda sosyal olayları kavrama, sosyal bilimlerin temel kavramlarını anlama, toplumdaki farklılıklar ve ilişkiler üzerine genelleme yapma, toplumsal olayları sınıflama, karşılaştıklarısorunları çözmeleri ve sosyal yaşama ilişkin tutum geliştirmeleri sağlama becerileri kazanması beklenir.

Sosyal bilgiler eğitiminde, bireylere bilginin doğrudan aktarımından ziyade karşılaştıkları sorunları çözebilmeleri için gerekli bilgilere ulaşma, yorumlama ve yeni bilgiler üretme becerilerini kazandırma y n   ne çıkmıştır. Yenilenen programın vizyonu da demokratik değerleri benimsemiş, düşünme becerileri gelişmiş, etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmek olarak belirlenmiştir (Ersoy ve Kaya, 2004).

1.4.2. Sosyal Bilgiler Dersi  ğretim Programının Temel Yaklaşımı

Günümüz bilgiyi üreten, kullanan ve transfer edebilenlerin üstün olduğu ve üstün kabul edildiği bir dönemdir. Bireylerin bilgiyi üretmeyi, kullanmayı ve transfer etmeyi  ğrenmelerindeki en büyük yük ise eğitim programlarındadır. Dolayısıyla eğitim programları da zamanın şartlarına göre yeniden düzenlenmekte ve güncellenmektedir. Bu doğrultuda önemli olan bilgiyi doğrudan almak değil, bilgiye doğru yoldan, etkili bir şekilde ulaşmaktır.

Bu nedenle  ğrenci merkezli, yani etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı (MEB, 2005) :

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

Bu esaslar doğrultusunda da sosyal bilgiler programında, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kabul görmeye başlamıştır. Ülkemizde 2005 yılında yenilenen ilköğretim programında bu yaklaşımdan etkilenmiştir. bu etkilenme sonucunda öğretmen ve öğrenci rollerinde, okullardaki öğrenme yaşantılarında, öğrenme-öğretme sürecinde ve öğrenme materyallerinde de değişimler meydana gelmiş, öğretmen merkezli anlayıştan öğrenci merkezli anlayışa yer vermeye başlanmıştır, ders kitapları da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır (Ocak ve Yurtseven, 2009).

Bu anlayış ile sosyal bilgiler programı sosyal hayatın tüm yönlerini kapsadığı varsayılan sekiz farklı öğrenme alanına ayrılmıştır. Öğrenme alanı içeriğini davranışa dönüştüren, kazanım adı verilen, öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir.

Sosyal bilgiler programı, yapılandırmacı bir eğitim anlayışıyla ele alınmıştır. Kazanımların yapısı, yapılandırmacı eğitim anlayışının esasını yansıtmaktadır. Her bir kazanımın beceri, bilgi ve değerler içermesine çalışılmıştır. Yapısalcı yaklaşım, öğrenme alanlarının her birini anlamlı bir bütün içinde vermeyi temele almaktadır (Aşar ve Pınarbaşı, 2008).

Yeni Sosyal Bilgiler programında ezberci eğitim yaklaşımı, bilginin kavratılmasındaki zorluklar, öğretmenin merkezde olması, öğrencilerin pasifliği gibi sorunlara çözüm bulma yolunda etkili olmuştur.

Yeni Sosyal Bilgiler programında temel alınan esaslar istenilen öğrenci modelini çok iyi yansıtmakla beraber, uygulamaya dönüştürülmesinde bazı sıkıntıların olabileceği düşünülmemiştir. Çünkü programın uygulayıcıları öğretmenlerdir. Yeni eğitim programı ile ilgili olarak öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimseminerlerinde akademisyen ve alan uzmanlarından yararlanılmamış, seminerler müfettişler tarafından yetersiz bir sürede verilmiştir. Bu yetersiz eğitimler de öğretmenler tarafından, programın felsefesinin yeterince anlaşılmamasına neden olmuştur (Aykaç ve Başar, 2005).

1.4.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısı

Sosyal bilgiler öğretim programının başlıca özellikleri şunlardır (Barth ve Demirtaş, 1997):

- a) Sosyal bilgiler bir vatandaşlık eğitim programıdır.
- b) Bu programın içeriği, -teorik olarak- disiplinler arasıdır; sosyal bilimlerden aldığı konuları entegre eder. Bir toplumun tarih ve kültürüne ilişkin temel bilgileri; sosyal ve bireysel konularla ilgili kavram ve temaları kapsar.
- c) İçeriğini aldığı sosyal bilimlerin yöntemlerini kullanır.

d) Etkili bir sosyal bilgiler programı, her zaman, bireyin sosyal problemleriözebilmesi için gerekli olan düşünme ve karar verme becerilerini geliştirmeyiamaçlar.

Sosyal bilgiler programını oluşturan temel öğeler;beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlardır. Sosyal bilgiler programı diğer derslerle birlikte ilk 9beceriye kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 beceriyi kazandırmayı daamaçlamaktadır. Bu becerileri şu şekildedir (MEB,2005):

- Eleştireldüşünme becerisi,
- Yaratıcı düşünme becerisi,
- İletişim becerisi,
- Araştırma becerisi,
- Problem çözme berecisi,
- Karar verme becerisi,
- Bilgi teknolojileri kullanma becerisi,
- Girişimcilik becerisi,
- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi,
- Gözlem becerisi,
- Mekânı algılama becerisi,
- Zaman ve kronoloji algılama becerisi,
- Değişim ve sürekliliği algılama becerisi,
- Sosyal katılım becerisi,
- Empati becerisi.

Sosyal bilgiler programını, öğrenme alanı, ünite, kazanım ve örnek etkinlikler ileşemalaştırılmıştır.Birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerlerin bir bütün olarak görülebildiği alan ve öğrenmeyi organize eden yapı öğrenme alanıdır. Kazanım, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir.Yol gösterici olan ve okulun imkânlarına göre düzenlenen etkinliklere örnek etkinlikler adı verilir (Doğan Çeken, 2006).

1.4.4. Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları

Eğitim programının genel amaçları her şeyden önce herkestarafından anlaşılmalıdır. Bu genel amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Varış, 1997):

- Toplum şartlarına ve ihtiyaçlarına cevap vermelidir.
- İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde olmalıdır.
- Demokratik ideallere uymalıdır.
- Kendi içinde herhangi bir çelişki bulundurmamalıdır.
- İstenen davranış değişikliğini açıklayan bir yönde dile getirilmelidir.
- Belirlenen amaçlar gerçekleştirilecek nitelikte olmalıdır.

Amaç bir eğitim programının temel öğelerinden birincisidir. Amaç ile bireylerin eğittiğimize dair soruyacevap ararız. Amaçlar, uygulanacak olan programda yapılmak istenilenleri genel olarak ortaya koyar. Türk Millî Eğitim Sisteminin genel amaçları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile şu şekilde belirlenmiştir:

Millî Eğitimin genel amacı bütün bireyleri;

- Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların,

kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak şeklinde belirlenmiştir.

Milli eğitimin temel amaçları ile sosyal bilgiler öğretim programı arasında birbirini tamamlayan ögeler vardır. Sosyal bilgiler öğretiminin bir vatandaşlık eğitimi olduğu düşünüldüğünde sosyal bilgiler öğretim programı milli eğitimin temel amaçları ile yakından ilişkilidir.

1.5. Sosyal Bilgiler ve Yapılandırmacı Yaklaşım

Öğretim programlarında yapılan değişiklikler 2004-2005 eğitim-öğretim yılında pilot okullarda uygulanmış, 2005-2006 öğretim yılında ise tümülkede uygulanmaya konmuştur. Yapılan bu değişikliklerde öğretim programlarında yapılandırmacı yaklaşımolarak tanımlanan bir yaklaşımı ön plana çıkarmıştır.

Yapılandırmacılık, İngilizce constructivismkelimesinin karşılığıdır (Demirel, 2001). Oluşturmacılık, kurmacılık, bütünleştiricilik, yapılandırıcı öğrenme, yapısalci öğrenme, oluşumcu yaklaşım gibi kelime ve kavramlar yapılandırmacılık kavramını ifadeetmektedir.

Yapılandırmacılık bireylerin bilgiyi kendisinin yapılandırılmasını ifade eder. Yapılandırmacılıkta bireylere bilgiyi olduğu gibi aktarılmaz, bireyler kendi bilgilerini yeniden oluştururlar. Kendilerinde varolan bilginin yanında yeni bilgiyi, yine kendi öznel durumlarına adapte ederek öğrenirler(Özden, 2003).

Yapılandırmacı yaklaşımın temelinde bilginin doğası ve öğrenme olguları vardır. Yapılandırmacılık aslına bakıldığında öğretimle ilgili değil, bilgi ve öğrenme ile ilgili birkuramdır. Yapılandırmacılık yaklaşımı bilgiyi temelden kurmaya dayanır. Öğrenen bireylerin bilgiyi nasılöğrendiklerine ilişkin bir kuram olarak gelişmeye

başlayan Yapılandırmacılık zaman içinde öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandırıdıklarına dair bir yaklaşım haline gelmiştir(Demirel, 2000).

Geleneksel öğretim yaklaşımlarında yapılan plan, belirlenen hedefler, birmüfredata bağımlı olarak öğretmen merkezli anlayış içinde kalıplaşmış bilgiysunar, öğrenci dış uyarıcıların pasif bir alıcısı olarak görülür. Yapılandırmacı yaklaşımda ise öğrencilerin kişiselözellikleri, zekâ ve bireysel farklılıkları dikkate alınmaktadır. Bu yaklaşımla öğretmenve öğrenci rolleri değişmiştir. Öğretmen sadece bilgiyi aktaran birincil kaynak olmaktançıkışmış, öğrenciyi bilgiye yönlendiren rehber rolünü üstlenmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenciler ise bilgiyihazır almaktan çıkıp, bilgiye kendisi ulaşan ve kendine göre yeniden özümseyen bireyler haline gelmiştir. Bu öğretimyaklaşımının temel edindiği felsefelerden birisi öğrenme üzerinde öğrencinin sorumluluk üstlenmesidir. Yapılandırmacı yaklaşımın odağında öğretmenden çok öğrenci vardır. Yapılandırmacı öğrenmede öğrenciye yeni bilgilerin dahaönceki bilgileri üzerine inşa etmesine imkân tanınır (Kabaca, 2002).

Yapılandırmacı yaklaşımda, bir probleme yaklaşılrken tek yönlü değil çok yönlübakış açıları ile yaklaşılr. Çünkü sorunun birden fazla cevabı olabilir. Yapılandırmacı yaklaşımda bireyler kendianlayışlarını etkin bir şekilde oluştururlar. Bireyler gerçek yaşantıları sonucunda elde ettikleri deneyimleri ile eskibilginin üzerine inşa ederek, yeni bilgi ve anlayışlar oluştururlar. Öğrenme, yeni bilgininvar olan bilgilere dayandırılması ile yeni fikir ve kavramların oluşturulduğu bir süreçtir(Uysal, 2007).

Yapılandırmacı yaklaşımda programdaki etkinlikler büyük ölçüde birincil bilgi kaynaklarına ve öğrenci materyallerine dayanır. Öğrenciler çoğunlukla gruplar haline çalışırlar.

Sınıfortamında öğrencilere öğrenilen konu ile ilişkilendirebileceği gerçekte yaşam problemleriyaratmak önemlidir. Bu problemler, genel kavramlar üzerinden

yapılandırılır ve öğrenciler kendi bilgilerini oluşturabilecekleri sonuçlar çıkarırlar.Öğrenmenin değerlendirilmesi, öğretme ile iç içedir ve öğretmenin öğrenciçalışmalarının sonuçlarını gözlemlemesine dayanır (Uysal, 2007).

Yapılandırımacı yaklaşım öğretme işinden ziyadeöğrenme ortamlarını tasarımılamaya odaklanır, bu yüzden öğrenme yaşantılarınındüzenlenmesine daha fazla önem verilir (Erdem,2001).

Yapılandırımacı yaklaşımda öğrenciye öğrenme ortamlarında kendi öğrenme şekillerini belirleme, kenditecrübeleri ile edindiği bilgiyi yapılandırma ve yapılandırıdıkları bilgiyi kullanma fırsatı verilmelidir. Bilgi öğrenmenin gerçekleşmesi için gereklidir. Öğrenci konu ile ilgili ön bilgilere sahipse öğrenme gerçekleşir. Öğrenme için belli bir zamana ihtiyaç vardır dolayısıyla, öğrenme bir anda gerçekleşmez.

Yapılandırımacılık yaklaşımında amaç, bireylere araçlar ve öğrenme materyalleri ile öğrenmeye kendi istekleri doğrultusunda yön vermeleri için fırsat tanımaktır (Erdem, 2001).

Yapılandırımacı yaklaşımda öğrenciler, bilgiyi yapılandırmada her konuya, alana ya da öğrenciye göre düzenlenmiş olan farklı etkinliklerde yer alırlar (Şahan, 2000).

Yapılandırımacı yaklaşımda eğitim öğretim ortamları, bireylerin öğrenme ortamıyla daha fazla etkileşimde bulunmalarına, yani zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine imkân verecek şekilde düzenlenmelidir. Bu sayede bireyler, daha önceki öğrendiklerinisınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinin yerine yenilerinin koyma fırsatı elde ederler (Yaşar, 1998).

Yapılandırımacı yaklaşıma dayanan sosyal bilgiler öğretim programına neden ihtiyaç duyulduğu şu şekilde sıralanabilir:

- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler karşısında eski program ve ders kitaplarının yetersizliğinin anlaşılması,

- Eğitim bilimlerinde öğrenme-öğretme anlayışında meydana gelen gelişmelerine eğitim öğretim sistemine aktarılacak istenmesi,
- Eğitimde kaliteyi ve eşitliği artırma ihtiyacı, bunun için programdan başlanarak yeni uygulamalar arayışı,
- Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim zorunluluğu,
- Artık yenisidünya anlayışında ekonominin çok büyük bir öneme sahip olduğu, buyüzden yetişecek genç nesillerin hem ekonomiye hem de mutlaka iyi öğrenilmesi ve anlaşılması gereken demokrasiye duyarlı olmalarının sağlanması,
- Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmesi ihtiyacı, değişen dünya değerleri içerisinde birey ve ulus olarak yerinin tespiti geliştirilmesi için öğretim programlarında buna uygun ortam oluşturmak,
- Sekiz yıllık temel eğitim için program bütünlüğünün sağlanması zorunluluğu, ilköğretim de sekiz yıllık zorunlu temel eğitim anlayışının kabul edilmesinerağmen programda gereken bütünlüğü sağlayacak değişimin yapılmamış olması,
- Yatay eksende dersler arası ve dikey eksende her dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlanması zorunluluğu ve bu bütünlüğün yeni bir programla ancak sağlanabilecek olması vb. şeklinde sıralanabilir.

Sonuçta, tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda değişimler ve gelişimler yaşanmaktadır. Ülkemizde bu değişimlerin etkilerini görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir (Tümsek, 2006).

Hazırlanmış olan sosyal bilgiler öğretim programı, dünyada yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmelerle birlikte, Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut programlarında değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate almaktadır (MEB, 2005).

1.5.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Amaç Boyutu

Sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçları, geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir (Demirtaş,1997). 2005 sosyal bilgiler öğretim programı, Türk Milli Eğitimi'nin yukarıda belirtilen genel amaçlarına paralel olarak Sosyal Bilgiler dersine özgü şu genel amaçları belirlemiştir:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.

4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

6. Yasadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.

7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zamanşeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekliliğine inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmedebilimsel ahlâkı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

1970 yılında NCSS tarafından yayınlanan öğretim kılavuzunda sosyal bilgiler öğretimi için şu dört amaç önerilmiştir (Öztürk, 2007):

- İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisinin geliştirilmesi;
- Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma;
- İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme;
- Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama.

Belirlenen bu amaçlar tüm ülkelerin vatandaşlık eğitimine uygulanabilirliklerinden dolayı bunlar, evrensel amaçlar olarak ele alınabilir. Sosyal bilgiler programına ait amaçlar evrensel amaçlar ve ulusal amaçlar olmak üzere ele alınabilir (Öztürk, 2007).

Evrensel Amaçlar da kendi içinde bilgi, beceri, tutum ve değer, sosyal katılıma ilişkin amaçlar dört gruba ayrılır (Öztürk, 2007).

Bilgiye ilişkin amaçlar gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır (Öztürk, 2007) :

- Tarihî, ahlakî, kültürel, coğrafî, ekonomik ve sosyo-politik yetkinlik,

- Ulusal kimlik, anayasal miras, vatandaşlık değerleri, haklar ve sorumluluklar,
- Geçmişten bugüne, farklı zaman ve mekânlarda insanların istek ve ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı ve nasıl bağımsız hale geldikleri,
- Yerel ve ulusal tarih, coğrafya ve yönetim sistemi,
- İnsan ve onların sosyal ve fizikî çevreleriyle ilişkileri, çevrelerini nasıl düzenledikleri, bunun yaparken uyarladıkları ve değiştirdikleri,
- Hükümet, eğitim, iletişim, ulaşım, üretim, aile yaşamı, din gibi sosyal kurumlar ve sosyal görevler,
- Dünya bölgeleri, onların kültürleri, tarihi, coğrafyası, uygarlığa katkıları, ekonomik ve siyasal sistemleri, diğer bölgelerle ilişkileri,
- Farklı ahlakî ve dinî inançlar ve bunların insan yaşamı üzerindeki etkileri,
- İnsanların düşünce, duygu ve isteklerinin yansıması olarak sanat, edebiyat, mitoloji, değerler ve idealler.

Sosyal bilgiler öğretimi, beceriye ilişkin amaçlar çalışma becerileri, düşünme becerileri ve kişiler arası-grup becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma becerilerine dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır (Öztürk, 2007) :

- Ders kitapları, başvuru eserleri, kütüphaneler, görsel-işitsel ve toplumsal kaynaklarda bulunan bilgiyi bulma, toplama, yorumlama, değerlendirme, düzenleme ve raporlaştırma,
- Gözlemlleme, dinleme, okuma, not tutma, taslak çıkarma, özetleme, iletişim kurma,
- Bilgisayar, video ve diğer elektronik aletler, görsel-işitsel araçlar vb. kullanma.
- Haritaları, küreleri, grafikleri, çizimleri, diyagramları, tabloları, zaman çizitlerini, karikatürleri şekilleri vb. yorumlama.

Düşünme becerilerine dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır (Öztürk, 2007) :

- Önyargıları, basmakalıp örnekleri, propagandaları, varsayımları ve düşünceleri ortaya çıkarma, inceleme, zanları değerleri tanımlama,
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, üst düzey kavrama, analiz etme, sentez ve genelleme gibi süreçleri uygulama.

Kişiler arası ve grup becerileri dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır (Öztürk, 2007) :

- Takım, komite ve etkinlik grubu gibi büyük ve küçük gruplarda çalışma,
- Başkalarına saygı gösterme, onların duygu ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma,
- Grup planlaması, tartışma, değerlendirme, rol alma, problem çözme ve karar verme ile meşgul olma,
- Lider ve takipçiler olarak roller alma, grup standartları ve kararlarının oluşumuna katılma, uygulamada görev alma.

Tutum ve değerlere ilişkin becerileri dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır (Öztürk, 2007) :

- Başka insanlara, grup ve kültürlere, etnik, ırkî ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum sahibi olma,
- Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç, mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere bağlı olma,
- Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürümüze olan katkılarını, toplumumuz ve diğer toplumlarda bulunan ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme,
- Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma,
- İnsan ilişkilerinde sorumluluk, işbirliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığın önemini bilme.

Sosyal katılıma ilişkin becerilere dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır (Öztürk, 2007) :

- Farklı inanç ve kùltùrlere, ihtiyaçlara, duygulara, sorunlara, başkalarının hedeflerine, birey ve grupların sorumluluklarına, hak ve özgùrlüklerin iğnenmesine karşı duyarlılık gösterme; basmakalıp düşünceleri, önyargıları ve bağnazlığı ortadan kaldırmanın gerekliliğine karşı hassas olma,
- Grup çalışmaları planlamada, karar vermede, harekete geçmede, uyuşmazlıkları çözmeye, ihtilafli konuları incelemeye, lider ve takipçi olarak hizmet vermede, ikna ve arabuluculuk yöntemlerini kullanmada oluşturma/yapıcı grup etkileşimi kurma,
- Gerekli eylemleri tanımlama, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme,
- Koşullar değişince birey olarak rolünü de değiştirme; adalet, eşitlik ve diğer demokratik değerlerin yayılması için başkalarını etkileme; eylemlerinin sonuçlarını kabul etme ve bunlarla başa çıkma,
- Katılımın niteliğini, insanın yaşam koşullarının gelişimine katkıyı, birey ve grup eylemlerine ait süreçleri değerlendirme.

Sosyal Bilgiler öğretiminin ulusal amaçları Türk Milli Eğitim Sisteminin genel amaçları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Türk Milli Eğitiminde belirtilen genel amaçlarına paralel olarak, Sosyal Bilgiler dersine özgü genel amaçları belirlemiştir. Sosyal Bilgiler Programı'nda belirtilen derse özgü genel amaçlar öğrenme alanlarına yani temalar etrafında yapılandırılmış ünitelerdeki kazanımlara yansıtılmıştır.

Sözer'e (1998) göre İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın genel amaçlarına şu şekildedir:

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın ilköğretimin amaçları ile tutarlılık göstermekte; çok önemli ve gerekli noktalar ortaya koymaktadır. Buna karşılık, amaçların kimilerinde çok genel anlatımlara yer verildiği; kimi amaçların dersin özelliklerine uygun biçimde taksonomik olarak saptanmadığı; ilköğretim çağındaki çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinimsel hazır bulunuşluk düzeylerine pek uygun olmadığı; davranışa dönüştürülebilmesinde, süre, öğrenci yaşı ve yer yer soyuta kaçan

anlatımlara yer vermesi bakımından zorluk çekebileceği gibikonularda eleştiriler bulunmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri toplumsalyaşama hazırlamayı amaçlamaktadır. Öğrenciye toplumsal kişilik kazandırmak Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarındanbiridir. İyi bir yurttaş olmak toplumsalkişiliğin en önemliözelligidir. İyi bir yurttaşolmaktaki amaç, kişinin ödev vesorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olmasıdır.Çocukların içinde bulunduğu toplumsal yaşamdaSosyal Bilgiler dersi ile geçmişi, bugünü ve geleceği ile yakından tanıyacaktır (Binbaşioğlu, 1981).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programınınngenel amacı, demokratik ilkeleri benimseyen, düşünme becerileri gelişmiş, bilgiyiüreten, sosyal ilişkilerigelişmiş, etkili ve sorumlu vatandaşyetiştirmektir. İyivatandaşnesnel olmayan bir özellik taşıırken etkili ve sorumlu vatandaşkavramısınırları ve kapsamı belirlenmişbir kavramdır. Etkilivatandaş kavramı ile vatandaşlık sorumluluğunu yerinegetirmeyi daha çok vurguladığı söylenebilir (Yaşar, 2005).

Sosyal Bilgilerdersi öğretim programındaki kazanımlar diğer derslerle de ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

1.5.2.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçerik Boyutu

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının içeriğiesnek tutulmuştur. Programda içeriğin; bilgi, beceri ve değerlerin birlikte işlendiğiöğrenme alanları biçiminde verilmiştir. Öğrenme etkinlikleri ve ünitelerinisimleri, öğrencilerin dikkatini çeken ve merakınıuyandıran şekildedüzenlenmiştir. Bilgiler günlük yaşama uygun biçimdetasarlanmış ve yakından uzağa doğru bir öğrenme benimsenmiştir. Programın içeriğini yapılandırmacı yaklaşıma uygundur.

2004Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları doğrultusunda oluşturulan üniteler ve ünitelerdeki kazanımları gerçekleştirmeye yönelik etkinlikler

biçiminde yer almıştır (Yaşar, 2005). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında Tarih ve Coğrafya ağırlığı ortadan kalkmıştır (Karaduman, 2005).

Sosyal Bilgiler dersi içeriğini sosyal ve beşerî bilimlerden alır. Sosyal bilgiler bu içeriği, kendisini oluşturan öğelerin hangi disiplinlerden oluştuğu kolayca fark edilemeyecek biçimde bütünleştirir. İçeriğin bu şekilde oluşturulması, öğrencilere bir konunun birden fazla içerdiği disiplini aynı anda görmesini sağlar.

Sosyal Bilgiler derslerinde üniteler, konunun dayandığı bilimlere göre oluşturulur. Konunun tarihî, coğrafi, politik, sosyo-kültürel vs. boyutları vurgulanır ve bunlar arasındaki ilişkiler belirtilir. Bununla beraber, ünitelerin hangi disiplinlere ait olduğu kolayca görülür. Sosyal bilgiler öğretim programının bazı üniteleri disiplinler arası yaklaşıma göre oluşturulmuşken, bazıları da çok disiplinli yaklaşımdan etkilenmiştir (Öztürk, 2007).

Sosyal bilgilerin içeriği oluştururken belirli yaklaşımlar kullanılır. Yaygın olarak kullanılan yaklaşımlar ise genişleyen çevre yaklaşımı ve sarmal (spiral) yaklaşımdır. Günümüzde ise bu iki yaklaşımın bir arada ve çoğu zaman da bütünleştirilerek kullanılması uygun görülür. İyi bir sosyal bilgiler öğretim programı içeriğinin basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa doğru, faydalı ve güncel konuları da sınıfta öğrenme ortamına taşıyarak, öğretmene hareket alanı bırakacak şekilde düzenlenmelidir.

İçerik tasarlama yaklaşımlarında genişleyen çevre yaklaşımının en önemli özelliği, öğrencilerin konuları günlük hayatla ilişkilendirmesine olanak vermesidir. Bu tasarlama yaklaşımında konular, öğrencilerin bireysel özelliklerine uygun olarak, yakından uzağa ve bilinenden bilinmeyene ilkelerine göre tasarlanır (Öztürk, 2002). Bu tasarlama yaklaşımında yaklaşımının Sosyal Bilgiler dersinin ilk kez okul programında yer aldığı 1968 İlkokul Programı'nda bu etki şu şekilde açıklanmıştır (MEB, 1968):

Ünitelerin işlenmesinde “yakından uzağa” ilkesine uyulmalıdır. Çocuğabulunduğu çevreyi incelemekle işe başlatmalı ve yakından uzağa,

görülendengörülme yene geçerek onun görüş ve düşünüş ufkunu derece derece genişletmelidir. Bunun için de önce çocuğun içinde yaşadığı il, bölge, sonra yurt ve dünyaya geçilmelidir.

İçeriğin sarmal tasarlanması yaklaşımında temel kavram ya da konuların öğretiminde birbirini izleyen yıllarda kapsamı genişleyerek devam eder. Burada genişleme somuttan soyuta, bilinenden bilinmeye doğru durur. Yani üst sınıflara geçtikçe öğrenciler konuları daha geniş bir biçimde öğrenir. 1968'den sonraki sosyal bilgiler öğretim programında sarmal yaklaşım anlayışı kullanılmıştır. Bu yaklaşım ile ilköğretimin ilkököl ve ortaokullardan meydana geldiği yıllarda 4-5. sınıftaki Sosyal Bilgiler dersi konuları, 6-8. sınıflarda genişletilerek tekrar ediliyordu. Bu tekrar etme durumu işlenirken zaman kaybına ve konuların yüzeysel olarak işlenmesine neden olduğu içineleştiriliyordu. 1997'de ilköğretimde zorunlu ve kesintisiz eğitim ile bu durum ortadan kalkmıştır. 2005 yılındaki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da spiral tasarlama modeli çok sınırlı kullanılmıştır. Ancak aynı yıl oluşturulan yeni Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı spiral program anlayışı üzerine inşa edilmiştir (Öztürk, 2007).

Günümüzde geçerli olan yaklaşım ise sosyal bilgiler öğretim programında genişleyen çevre yaklaşımı ile sarmal program yaklaşımının kaynaştırılmasıdır. Yani ilk yıllarda kavram ve temalar etrafında toplanan konular, ilerleyen sınıflarda farklı boyutlarıyla ve genişleyerek ele alınmaktadır. Her sınıf düzeyinde içeriğin sıralanışı, genişleyen çevre program etkisini yansıtır. Kavramlar ya da temalar, bir üst sınıfta daha karmaşıklaşırken, konu alanı da genişleyen çevre tasarımı ile paralellik gösterir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında da ülkemizde genişleyen çevre ve spiral program yaklaşımlarından birini uygulamak yerine, bu yaklaşımların bütünleştirilmesine olanak sağlayan esnek bir yaklaşım sergilenmiştir (MEB, 2004).

1.5.3.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretme-Öğrenme (Uygulama) Boyutu

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin etkin vatandaşlık için bilgiyi yapılandırarak anlamlandırmalarının ve bu bilgileri değer ve becerilerle birlikte eyleme dönüştürebilmeleri önemlidir. Bu nedenle sosyal bilgilerde etkili öğrenme-öğretme süreci için beş temel ilke benimsenmiştir (NCSS,1992):

- Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme anlamlı olduğunda etkilidir.
- Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme bütünleştirici olduğunda etkilidir.
- Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme değer temelli olduğunda etkilidir.
- Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme zihinsel meydan okuma olduğunda daha etkilidir.
- Sosyal bilgilerde öğrenme-öğretme aktif olduğunda daha etkilidir.

Yeni sosyal bilgiler programının kendinden önceki programlardan ayrılan en temel özelliği, öğrenci merkezli olmasıdır. Ancak ilk bakışta genel olarak göze çarpan en önemli özellik, öğrenci merkezli yaklaşıma uygun öğelerin az olmasıydı. Bunun yanında, öğretmenler programda verilen etkinlikler dışında, kazanımlar doğrultusunda çevresel etmenleri göz önünde bulundurarak etkinlikler hazırlayabilecekleridir. Ancak öğrencilerin yapılacak etkinlikleri belirlemedeki rolüne değinilmemektedir. Bu durumda, öğretmenlerin etkinlikleri hazırlayacak bilgilerinin ve yeterliliklerinin ne düzeyde olduğu da belli olmadığı gibi, öğrencilerin de sürece ne düzeyde ve nasıl katılacakları belli değildir.

Yeni Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında öğretme-öğrenme sürecinde güncel ve özgün öğrenme yaklaşımlarına değinilmektedir. Özellikle, açıklamalar bölümünde kapsamlı açıklamalar yer almaktadır. Bu açıklamalarla programın etkili bir biçimde uygulanmasına katkı ve öğretme-öğrenme sürecine zenginlik sağlayacaktır (Yaşar, 2005).

Yeni Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında özellikle, öğrenme alanları ve bu alanlara ait üniteler belirlenmiştir. Öğretme-öğrenme süreci

içindegerçekleştirilecek etkinliklerin öğretmenler tarafından belirlenmesi uygun görülmüştür. Ayrıca ünitelere ilişkin örnek etkinliklere de programda yer verilmiştir.

Yapılandırmacı öğretimde öğrenenlerin bilgiyi ve anlamı yapılandırabilmesini sağlayacak etkileşimli öğrenme ortamlarının olması oldukça gereklidir.

1.5.4.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Boyutu

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında değerlendirme basamağı, geleneksel ölçme-değerlendirmeyöntemlerinin yanında, ağırlıklı olarak yapılandırmacıyaklaşımın içerdiği süreç değerlendirme anlayışını da içermektedir. Programdaki değerlendirme yöntemleri ile ürün değerlendirmenin yanında sürece de yönelik değerlendirilmeleri de kapsamaktadır. Bu doğrultuda geleneksel ölçme-değerlendirmeyöntemlerinin yanında, gösteri, tartışma, gözlem, proje, öz değerlendirme, anekdot, görüşme, tutum ölçekleri, öğrenci ürün dosyası ve tutum ölçekleri gibi ölçme-değerlendirme tekniklerine yer verilmiştir (MEB, 2004).

Program önerdiği bu tekniklerin kullanılmasına yer vermiştir ama yapılan bu değerlendirmelerin genel not sistemine nasıl dönüştürüleceğikonusunda yeterince açıklamaya yer verilmemiştir. Bunun yanında etkinlik örnekleri içinde birçok ölçme yöntem ve tekniği birlikte ve yeterince açıklama yapılmadan verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminde de bu bağlamda; ihtiyaç saptama, öğrencilerin hazır oluş durumlarını saptama, öğrenme eksiklerini belirleme ve düzey belirleme amacı ile değerlendirmeler yapılabilmektedir (Gürhan, 1998).

Değerlendirmede amaç, öğretim sırasında, genel ve özel amaçların ne olduklarını bilmek, genel bir açıklama ile anlatılmış eğitim amaçlarını, gözlenebilir ve ölçülebilir davranışsal amaçlara çevirip ders planları ya da sınav soruları olarak yazabilmektir. Değerlendirmenin amacı, anımsama, yenileme ve bilineni ezberlemeyi ölçmek olmamalıdır. Bu nedenle ölçme ve değerlendirmede objektif olmakta

gerekmektedir ve sağlıklı bir ölçme değerlendirme sürecinde kullanılan ölçme araçları etkilidir (Demirel, 2005).

Programın değerlendirme boyutu, önceki programlarda yer alan geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerini içermesinin yanı sıra, ağırlıklı olarak yapılandırmacı öğrenmenin vurguladığı “süreç” değerlendirme anlayışı ile desteklenmiştir. Yeni sosyal bilgiler programında değerlendirme, öğrencilerin neyi bilmediklerinden çok, neyi bildikleri ile ilgilenen bir süreç olmuştur (Şimşek, 2005).

İlköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersinde değerlendirme, ünite seçimiyle başlar ve tüm çalışma boyunca sürdürülür. Sosyal Bilgiler dersinde debir yandan etkinlikler yapılır, bir yandan da değerlendirmeye yer verilir. Değerlendirme yapılırken her aşamada değerlendirme yapılmalıdır. (Binbaşioğlu, 1988).Sağlıklı bir ölçme değerlendirme için gerekli koşullar şunlardır (Sönmez, 1998) :

- Sınama durumunda, sınav ve davranış için gerekli her türlü araç ve gerecin bulunması,
- Her okulda bir program geliştirme ve ölçme-değerlendirme merkezinin kurulması,
- Her dersin davranışsal amaçları ve bunları ölçen sorular saptanıp uygulanması,
- Uygulama sonuçlarına göre soruların yeniden düzeltilip geliştirilmesi,
- Bilgi bankasına bunların yerleştirilmesi, gerek duyulduğu zaman bu materyallerin tekrar kullanılması şeklinde belirlenebilmektedir.

BÖLÜM II

2.1. İlgili Alan Yazın

Uçar (2009), “Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, başlıklı araştırmasını; ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmenlerin görüşlerini değerlendirmek amacıyla yapmıştır. Çalışma ilköğretim öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki değerlerin kazanım düzeyine dair görüşlerini belirlemeye yönelik, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırma 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Van ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan 4 ve 5. sınıfları okutan 290 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Kazanım Değerlendirme Anketi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda cinsiyet ve branş değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Mevcut programda değerlerle ilgili kazanımların yeterli olup olmadığı sorusuna ise öğretmenlerin kazanımları yetersiz gördükleri cevabını vermişlerdir ve öğretmenler değerlerle ilgili kazanımlara programda daha çok yer verilmesi istemektedirler. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre değerlere yönelik görüşleri incelendiğinde sosyal bilgiler programında değerlerle ilgili kazanımların var olan duruma yönelik görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat öğretmenlerin programda değerlerle ilgili kazanımların olması istenen duruma yönelik görüşleri mesleki kıdemlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir.

Cüro (2009) ,“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Toplumsal İhtiyaçları Karşılama Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli Örneği)”, başlıklı araştırmasının amacı, SBDÖP’nin toplumsal ihtiyaçları ne düzeyde karşıladığına ilişkin olarak dört ve beşinci sınıflı okutan sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir. Araştırma ile öğretmenlerin görüşleri arasında branş, kıdem ve okul düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığı ortaya

çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı çerçevesinde 2004 SBDÖP'nin toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyine dair öğretmen görüşleri mesleki kıdemlerine, branşa ve görev yaptıkları okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre değişip değişmediğini incelemektir. SBDÖP ile karşılanabilecek toplumsal ihtiyaçlar araştırma içinde yedi bölüme ayrılmıştır. Bunlar; “Öğrencilerin Toplumsal Varoluşlarını Gerçekleştirilmesi, Öğrencilerde İyi Vatandaş Olma Bilinci Geliştirilmesi, Öğrencilerin Öğrenme Sürecinde Edindiği Deneyimleri Çevreleriyle Etkileşimlerinde Kullanabilme Sağlaması, Öğrencilerin Ulusal ve Kültürel Değerler Çerçevesinde Yetişmeleri Sağlanması, Öğrencilerin Milli Kimliklerini Merkeze Alarak Evrensel Değerleri Benimsemeleri, Öğrencilerin Yaşadığı Yeri ve Dünya Coğrafyasını Tanımaları, Öğrencilerin Haklarını Bilen ve Sorumluluklarını Yerine Getiren Bireyler Olarak Yetiştirilmelerinin Sağlanması.

Betimsel olan bu araştırma 2007–2008 eğitim-öğretim yılında, Diyarbakır il merkezinde bulunan resmi ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile 4–5. sınıf öğretmenleri olmak üzere 775 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma verileri SBDÖP için geliştirilen ölçekle elde edilmiştir. SBDÖ programı ölçeği araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. SBDÖP ölçeği 46 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler SBDÖP ile karşılanabilecek toplumsal ihtiyaçlara ilişkin olarak öğretmen görüşlerini yoklamaktadır.

Araştırmanın sonucunda SBDÖP ile toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyinin yeterli olduğu belirlenmiştir. Okul düzeyi ve kıdem değişkenlerine ilişkin olarak iyi düzeyde çalışan öğretmenler ile görevde daha yeni olanlar programı daha yeterli bulmaktadırlar. Ayrıca branş değişkenine göre ise SBDÖP'nin daha etkili buldukları görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlar ışığında programının etkililiğini artırmak için okulların sahip olduğu imkânların iyileştirmesi, öğretmenlere programların uygulanması konusunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile sınıf öğretmenlerine yönelik seminerler verilmesi gibi öneriler sunulmuştur.

Baydar (2009), “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların

Değerlendirilmesi”, çalışmasında; İlköğretim Beşinci Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlerin (adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık) eğitimi öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi ve ailelerin öğrenim düzeylerinin öğrencilerin değerleri kazanım sürecinde etkileri Adana ili merkez ilçelerinde (Seyhan-Yüreğir) yer alan 20 okulda çalışılmıştır.

Araştırmada farklı sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullar seçilip öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek amacı ile beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan örnekleme her değer için farklı öykülerden oluşan (adil olma, sorumluluk, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık) ahlaki ikilem formları uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri göz önüne alınarak değerleri kazanım düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada 82 tane beşinci sınıf öğretmeni ile anket çalışması yapılmıştır. Ankette değer kazanımı sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca ankete katılan öğretmenlerden dokuzu ile görüşme yapılmıştır. Görüşme sürecinde öğretmenlere değer öğretiminde yaşanan güçlükler, öğrenci değer kazanımına programın, aile öğrenim düzeyinin ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi ile ilgili sorular sorulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; öğrenci ve öğretmenlerle yapılan çalışmaların bulguları benzerlik taşımaktadır. Öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formlarına göre sosyo-ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerini kazanım düzeyleri Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde yer almaktadır. Öğretmenler ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre öğrencilerin değer kazanımı Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Ancak yüksek öğrenimi tamamlamış ailelerin çocukları değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velileri olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Ersoy (2009), “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği)”, çalışmasında ilköğretim okullarında okutulmakta olan Yeni İlköğretim SBDÖP’nin uygulanmadaki etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek için 2007-2008 öğretim yılı Konya ili Meram, Selçuklu, Karatay ve Hüyük ilçeleri ilköğretim okullarında görev yapan toplam 160 öğretmen üzerinde gerçekleştirmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Öğretmenlere uygulanan anket formu kişisel bilgiler, program ile ilgili kazanım, yöntem ve teknikler, etkinlikler, araç-gereç ve materyal, içerik ve uygulama, ölçme ve değerlendirme, öğrencilerde okula ve derse karşı yarattığı değişiklikler bölümünden oluşmaktadır.

Araştırmanın sonucunda programda öngörülen kazanımlar, yöntem-teknik ve etkinlikler, araç-gereç ve materyaller, programda yer alan içerik, ölçme ve değerlendirmenin uygulamada “kısmen yeterli” düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgulara göre, programın uygulanması önündeki en önemli engel olarak okulların fiziki şartlar ve donanım bakımından yeterli düzeyde olmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması ve ders saatlerinin yetersiz olması görülmektedir. Ayrıca programda yer alan yeni ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulanamadığı ve bu konuda öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özdoğan (2008), “Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan Yeni Sosyal Bilgiler Programında Aktif Öğrenme Tekniklerinin Kullanımı (Kalın Ve Bayat İlköğretim Okulları Örneği)”, çalışmasında yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan yeni sosyal bilgiler programında aktif öğrenme tekniklerinin öğrenci başarısına etkisini ortaya koymuştur. Araştırmanın ana problemi, ilköğretim ikinci kademe Sosyal Bilgiler dersinde yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan yeni sosyal bilgiler programında aktif öğrenme teknikleri ile yapılan sosyal bilgiler öğretiminin, aktif öğrenme teknikleriyle yapılmayan sosyal bilgiler öğretimine göre, öğrencide daha başarılı ve kalıcı sonuçlar ortaya koyup koymadığı sorusudur.

Araştırmanın amacı doğrultusunda deney ve kontrol grupları başarı ve kalıcılık açısından incelenmiştir.

Araştırma 2007–2008 eğitim öğretim yılının 2. döneminde Sivas Yıldızeli ilçesinin Kalın ve Bayat ilköğretim okullarında yapılmış ön test son test kontrol gruplu desen modelinde bir çalışmadır. Kalın ilköğretim okulu deney grubu, Bayat ilköğretim okulu ise kontrol grubu olarak alınmıştır. Uygulama sırasında ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6.sınıf ülkemiz ve dünya, 7. sınıf ekonomi ve sosyal hayat ünitelerinin konuları aktif öğrenme yöntemleri ile işlenmiştir. Araştırmada grupların denkliliğini belirlemek için araştırmacı tarafından kişisel bilgiler formu geliştirilmiştir. Buna göre grupların; kardeş sayısı, ev halkı sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği ve geçen yıl sosyal bilgiler notu alanlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Deney grubunun başarı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma sonunda, aktif öğrenme tekniklerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin başarısını ve kalıcılığını artırdığı saptanmıştır.

Dilmaç (2008), tarafından yapılan “ Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanabilirliği hakkında Öğretmen Görüşleri” isimli çalışma 238 sınıf öğretmeni ve 129 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen anketle toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenler sosyal bilgiler öğretimi programını, kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri boyutunda uygulanabilir bir program olarak değerlendirirken , özellikle programın ölçme ve değerlendirme boyutunu ise kısmen olumlu olarak görmüşlerdir.

Adalar (2010), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Yeni Öğretim Programına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, çalışmasında, yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde, öğrenci merkezli bir anlayışa göre hazırlanan ve 2008- 2009 öğretim yılında ilk defa uygulamaya konulan İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programına yönelik öğretmen görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmada alan taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem çerçevesinde, ilköğretim sekizinci sınıflarda görevli bulunan öğretmenlerin görüşleri anket yoluyla elde edilmiştir. Bu çalışmanın verileri 2008- 2009

öğretim yılında Kırıkkale ili ve ilçelerinde 62 ilköğretim okulunda görev yapmakta olan 80 Sosyal Bilgiler öğretmeninden toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sonuç bölümünde tartışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan öğretmenler genel anlamda programı desteklemiştir.

Özden(2004), “2004 Yeni Hayat Bilgisi Programının, Öğretmen Görüşleri Esas Alınarak Değerlendirilmesi” çalışmasında öğretmenlerin uygulamada en zorlandıkları kısmın ölçme değerlendirme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca süreç değerlendirmeye yönelik olarak hazırlanan ölçeklerin çok fazla zaman alması öğretmenleri olumsuz yönde etkilemiştir.

2.1.1. Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar

Aktaş (2010) , “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği)”, çalışması; ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında verilen değerleri kazanma düzeylerini belirlemeye yönelik, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 2009-2010 öğretim yılında seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen Erzincan il merkezindeki 11 ilköğretim okulu beşinci sınıfta bulunan 506 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada “Değerler Eğitimi Ölçeği” ile toplanan veriler sonucunda; anne mesleğinin değerleri edinim düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmazken, buna karşılık; cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, baba mesleği, aylık gelir düzeyi ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerine göre öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Kuyucu (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programının Uygulanmasının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Selçuklu İlçesi Örneği)”, başlıklı araştırmasını; 5. sınıf öğretmenlerinin 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak ve karşılaşılan güçlüklerin çözümüne yardımcı bulgular elde etmek amacıyla 2006-2007 öğretim yılı içinde Konya ili Selçuklu İlçesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda görev yapan öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler, konu ile ilgili

kaynakların incelenmesi; araştırmacı tarafından hazırlanan ve İlköğretim Birinci Kademe 5.sınıf öğretmenlerine uygulanan anketler sonunda elde edilmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre İlköğretim Birinci Kademe 5.sınıfı okutan öğretmenlerin; İlköğretim Birinci Kademe 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde; Programın temel öğeleri olan Etkinlik, Uygulama, Öğretim Programı ve Değerlendirme aşamalarında çeşitli problemlerle karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Vural (2008), “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yaratıcı Düşünme: Yeni İlköğretim Programı Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Etkinliklerin Yaratıcılığı Geliştirmesi Açısından Değerlendirilmesi”, çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinde, 2005 ilköğretim programını uygulayan beşinci sınıf öğretmenlerinin, yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için ne tür etkinlikler yaptıklarının, hangi materyalleri kullandıklarının ve bu konuda karşılaştıkları sorunların betimlenmesi amacıyla gerçekleştirmiştir.

Araştırma; tarama modelinde, anket, görüşme ve gözlem tekniklerini içerecek şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle nicel ve nitel modeller bir arada kullanılmıştır. Araştırma Mersin ilinin merkezinde bulunan 62 okuldaki 200 beşinci sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçlarından elde edilen veriler doğrultusunda, daha ayrıntılı bilgilere ulaşmak amacıyla 20 öğretmenle görüşme yapılmıştır. On öğretmene ise gözlem tekniği uygulanmıştır. Görüşme ve gözlemde ise verileri toplamak için, ankette elde edilen verilere dayanılarak, amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Anket verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirici Etkinlikleri Değerlendirme Anketi” kullanılarak toplanmıştır.

Sonuç olarak; beşinci sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2005 programında bulunan etkinlikleri uyguladıkları ortaya çıkmıştır. Bu etkinliklerden en çok araştırma ödevleri, sen olsaydın, beyin fırtınası ve tartışma etkinlikleri kullanılmaktadır. Öğretmenlerin bu etkinlikleri yapma düzeyi ile mezun oldukları okul türü, cinsiyeti, mesleki kıdemi, okuma alışkanlıkları, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi ve sınıf mevcudu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, 2005 programı beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde araştırmaya yönlendirmesi ve öğrencilerin hayal dünyasının işe koşulması nedenleri ile öğretmenlerin % 93.5' inin, etkinliklerin farklı özellikteki öğrencilere hitap ettiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Diğer yandan konuların çok uzun ve zamanın yetersiz olması nedenleri ile öğretmenlerin % 6.5' inin, uygulanan etkinliklerin farklı özellikteki öğrencilere hitap etmediğini düşündükleri görülmektedir. Öğretmenlerin en çok ders ve çalışma kitaplarını kullandıkları ortaya çıkmıştır. 2005 programıyla birlikte, beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminde uygulanan yaratıcı etkinliklerin, öğretmen algısına göre derse etkin katılımını sağlama açısından faydalı olduğu ortaya çıkmıştır. Kullanılan etkinliklerin öğrencilerin yaratıcı düşünen bireyler olarak yetişmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Yaratıcı etkinliklerin hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde sınıf ortamında öğretmen davranışları ile ilgili olarak anket ve görüşme bulgularına bakıldığında, öğretmen davranışlarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirdiği ortaya çıkmıştır. Karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak, zaman yetersizliği ve sınıf mevcudunun fazlalığı ortaya çıkmıştır. Yaratıcı düşünen bireyler yetiştirmek için neler yapılabileceği ile ilgili olarak; sosyal bilgiler sınıflarında ders işlenmeli ve yaratıcı düşünme ile ilgili kurslara katılmalı ve güncel konular takip edilmeli sonucuna ulaşılmıştır.

2.1.2. Ortaokul 4. ve 5. Sınıf Ortak Çalışılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar

Yazar (2008), "İlköğretim 4. ve 5. sınıf SBDÖP"ne ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi", başlıklı araştırmasında; İlköğretim 4. ve 5. SBDÖP' ne ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemiştir. Bu genel amaç çerçevesinde SBDÖP'nin kazanımlarına, içeriğine, uygulamasına, ölçme değerlendirme boyutuna ve sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek beceriler ile doğrudan verilecek değerleri öğrencilerin kazanma düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri okuttukları sınıf düzeyine, cinsiyetlerine, kıdemlerine ve mezuniyet durumlarına göre belirlenmeye çalışılmıştır. Tarama modelinde olan araştırmada öğretmen görüşlerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan anket formları kullanılmıştır. Anketler Erzurum il

merkezinde bulunan 30 ilköğretim okulunda görev yapan 183 sınıf öğretmenine uygulanmıştır.

Öğretmenlerin program hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları, programın tam olarak uygulamaya dönüştürülmesi, programdaki içeriğin yeterliliği, etkinliklerin rahatça uygulanabilirliği, programın uygulanması için mevcut teknoloji ve materyallerin yeterliliği konularında kararsızlıklarını belirtmeleri bu konularda sorunların olduğunu göstermektedir. Sınıf öğretmenleri İlköğretim 4. ve 5. Sınıf SBDÖP’de yer alan doğrudan verilecek beceri ve doğrudan verilecek değerleri genel olarak öğrencilerin büyük ölçüde kazandıkları şeklinde görüş bildirmişlerdir. Sonuç olarak, öğretmen görüşleri programı genelde destekler niteliktedir, denilebilir.

Coşkun (2007), tarafından” İlköğretim 4.ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma” isimli araştırma 11 İlköğretim Okulunda görev yapan 45 öğretmenle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde her öğretmene 26 adet açık uçlu sorularak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenler programı, öğrencileri aktif olarak derse kattığı için olumlu bulmaktadır. Öğretmenler programla beraber öğretmenin sorumluluklarının arttığını ifade etmiş olup, Programın uygulama aşamasında ise çeşitli sıkıntılar olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler özellikle ölçme sisteminin çok karmaşık olduğunu ve bu nedenle de istenildiği gibi kullanılamadığını ifade etmişlerdir.

2.1.3. Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar

Çatak (2008) tarafından yapılan” 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Programındaki Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri” çalışmasında 23 İlköğretim okulunda çalışan 39 sosyal bilgiler öğretmenine araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama araçları ile sorular yöneltilmiş olup araştırma sonucunda yeni programda kullanılan yöntem ve tekniklerin uygun ve yeterli olduğu görüşüne varılmıştır. Fakat yeni programda uygulanan yöntem ve tekniklerin uygulanması için sınıf sayılarının ve okulların teknolojik altyapısının uygun olmadığı,

aynı zamanda programın haftalık 3 ders saati ile uygulanmasının çok zor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erköse (2007), tarafından yapılan “Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya İli Örneği)” çalışmada yenilenen 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının kazanım, kapsam, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutları açısından uygulamadaki etkililiği ve yenilenen 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının daha etkili ve daha yararlı bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin geleceğe yönelik önerileri incelenmiştir. Betimsel olan bu çalışmada öncelikle konuyla ilgili literatür taranmış, ardından bu literatüre ve uzman görüşlerine göre veri toplamak amacıyla öğretmenler için anket hazırlanmıştır.

Çalışma 2006–2007 eğitim–öğretim yılında Sakarya il merkezi ve ilçelerinde bulunan ilköğretim okullarında 6.sınıfta görev yapan Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada araştırmacı;öğretmen görüşlerine göre değerlendirilen yeni 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı “orta” düzeyde olumlu bulmuştur.Yeni 6. sınıf SBDÖP mevcut durumuyla kazanım, kapsam, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutu açısından yeterli derecede etkili ve uygun değildir. Araştırmacının elde ettiği bu sonuçlara göre, sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin program hakkındaki gelişmeleri takip edebilmeleri için daha sık hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması, özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

2.1.4. Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar

Aslan (2009), “İlköğretim Yedinci Sınıf SBDÖP’ninYapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirmesi”, çalışmasında 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan İlköğretim yedinci sınıf SBDÖP’yi yapılandırmacı yaklaşım bağlamında öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Öğretmen görüşleri anket yoluyla elde edilmiştir. Bu araştırmanın verileri 2007-2008 öğretim yılında İstanbul ili Anadolu

Yakası Tuzla, Pendik ve Kartal ilçelerinde 78 ilköğretim okulunda görev yapmakta olan 150 Sosyal Bilgiler öğretmeninden alınmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan öğretmenler genelde programı desteklemiştir.

Katılmış (2010), “Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi”, çalışmasında karakter eğitimi programının, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya olan etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Ön test-son test ve kontrol gruplu yarı deneysel desene göre yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak karakter eğitimi programı ve ölçme araçları geliştirilmiş daha sonra çalışmanın uygulama bölümüne geçilmiştir. Araştırmanın uygulaması, İstanbul ilinin Ümraniye ilçesinde bulunan bir devlet ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Uygulamadan önce sınıflardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak seçilmiştir. Grupların denk olduğu istatistik sonucunda tespit edilmiştir. Deney grubuna karakter eğitimi programı uygulanırken kontrol grubunda normal ders programı uygulanmıştır. Uygulama haftada 3 ders saati olmak üzere toplam 39 ders saati devam etmiştir.

Araştırmanın verileri, 2007- 2008 ve 2008- 2009 eğitim ve öğretim yıllarında toplanmıştır. Bu verilerinin analizi neticesinde karakter eğitimi programı, öğrencilerin bilimsellik değerini kazanmalarını istatistiksel olarak anlamlı olacak biçimde olumlu etkilediği, karakter eğitimi programı, öğrencilerin adil olma değerini edinmelerini istatistiksel açıdan manidar olacak biçimde olumlu etkilediği, karakter eğitimi programı, öğrencilerin barış değerini kazanmalarını istatistiksel açıdan anlamlı olacak biçimde olumlu etkilediği, karakter eğitimi programı, öğrencilerin akademik başarısını istatistiksel açıdan manidar olacak biçimde olumlu etkilediği sonuçları ortaya çıkmıştır.

2.1.5. Ortaokul 6. ve 7. Sınıf Ortak Çalışılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Alanındaki Çalışmalar

Öztürk (2009), “İlköğretim Okullarında Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, isimli araştırmasında; ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarda yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda okutulan Sosyal Bilgiler dersini, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmek, programın olumlu ve olumsuz yönlerini incelemeyi amaçlamıştır.

Araştırma, Kars ili ve ilçelerinde bulunan İlköğretim Okullarında, 6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersini okutan 50 öğretmen üzerinde anket yöntemiyle yürütülmüştür. Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler, istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve yorumlanarak sonuçlar ortaya konmuştur. Ankete katılan öğretmenlerin %96’sı, programdaki kazanımların öğrencilerin üst düzeyde düşünme becerilerini geliştirdiğini bildirmişlerdir. Ayrıca, öğretmenlerin %92’sinin de programın öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneklerini geliştirdiği fikrinde oldukları belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçları, “öğretmenlerin program hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını, özellikle de programın kazanım ve içerik boyutunu olumlu bulduklarını ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında, araç-gereç yetersizliği, zamanın kısıtlı oluşu ve sınıfların kalabalık oluşu gibi eksikliklerin programın başarısını olumsuz etkilediği görüşü de belirlenmiştir.

Keleşoğlu (2008) , “Demokrat Yurttaş Niteliklerinin Kazandırılması Açısından 7.-8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Programı (2000) İle 6.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının (2005) Karşılaştırılması”, başlıklı araştırmasının amacı; 6-7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi 2005 yılı öğretim programı ile 7-8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi 2000 yılı öğretim programının demokrat yurttaş niteliklerini kazandırması açısından karşılaştırılmasıdır. Bu amaca ulaşmak için

öncelikle demokrat yurttaş niteliklerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla alan yazın taraması yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonuçlarında belirlenen nitelikler listelenmiştir. Listelenen nitelikler hakkında uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşünün de alınması sonucunda ortaya çıkan nitelikleri hangi öğretim programının öğrencilere kazandırmada daha etkili olduğunu belirleyebilmek için bir ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek 2005 öğretim programlarının pilot uygulamasını yapan okullarda öğrenim gören 481 öğrenciye uygulanmıştır. Pilot okullardaki 227 8. sınıf öğrencisi 7-8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi 2000 yılı öğretim programında, 254 7. sınıf öğrencisi de 6-7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi 2005 yılı öğretim programında öğrenim görmektedirler.

Çalışmanın sonuçlarına göre; 6-7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi 2005 yılı öğretim programının, 7-8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi 2000 yılı öğretim programına göre öğrencilerin demokrat yurttaş niteliklerine uygun davranış göstermeleri açısından daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin demokrat yurttaş niteliklerine ilişkin olumlu görüş kazanmaları açısından karşılaştırılan iki öğretim programının arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Algan (2008), “İlköğretim 6. ve 7. sınıf SBDÖP’nin ölçme ve değerlendirme ögesinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi”, başlıklı araştırmasının amacı, Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2005 sosyal bilgiler öğretim programının ölçme ve değerlendirme ögesi ile ilgili görüşlerini incelemektir. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, 2007- 2008 eğitim öğretim yılında Adana ili Seyhan ve Yüreğir Merkez İlçelerindeki ilköğretim okulları ikinci kademedeki görev yapan 109 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplamak amacıyla anket ve görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde, öğretmenlerin çoğunun 2005 SBDÖP ve onun ölçme ve değerlendirme ögesi ile ilgili yeterli eğitim almadıkları, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye bakış açısının alternatif ölçme ve

değerlendirme araçlarının kullanılmasıyla değiştiği, 2005 SBDÖP uygulanması ile birlikte çoktan seçmeli testler, kısa cevaplı maddeler, performans ödevlerini kullandıkları ve öğretmenlerin geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme araçlarını harmanlayarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler ayrıca alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulanmasını olumlu bulduklarını ve alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulanması sonucunda öğrencilerin dersle ilgili tutumlarında olumlu değişiklikler gördüklerini buna karşın öğrencilerin akademik başarısında olumlu yönde herhangi bir değişikliğin olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerde gördükleri olumlu değişiklikler olarak da öğrencilerin derse katılımının artmasını, kendilerine daha çok güvenmelerini, kendilerini rahatça ifade etmelerini, derse olan sevgilerinin artmasını, sınavlardan artık korkmamalarını göstermişlerdir. Öğretmenler alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulama sırasında bazı sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişler ve bu sorunlar olarak da, başta uygulamanın çok zaman alması nedeniyle zaman sıkıntısı çekmelerini, sınıf mevcutlarının fazla olması nedeniyle ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulayamamalarını, öğrencilerin kaynaklara ulaşmasının zorluğunu, öğrencileri internet kafelere bağımlı hale getirerek hazırcılığa alıştırmalarını ve verilen görevlerin veliler tarafından yapılmasını göstermişlerdir,

BÖLÜM III

Bu bölümde, araştırmanın türü, çalışma grubu, veri toplama süreci, veri toplama araçları ve verilerin çözümlemesinde izlenen yol ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmalar genellenebilir sonuçlar üretme çabası içinde değildir. Nitel araştırmalarda bir takım deneyimler veya örnekler ortaya konulabilir. Bu deneyimler ve örnekler alan içerisinde çalışan bir bireye çeşitli bakış açıları kazandırabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011)

Durum çalışması modeli geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey, olay ya da nesneler bulundukları koşullar içinde tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2003).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Nitel araştırmalar genellenebilir sonuçlar üretme çabası içinde değildir. Nitel araştırmalarda bir takım deneyimler veya örnekler ortaya konulabilir. Bu deneyimler ve örnekler alan içerisinde çalışan bir bireye çeşitli bakış açıları kazandırabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmanın evrenini Bolu ilinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada zaman ve ekonomik sınırlılıklar nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem evrenden örneklem alma işlemidir. Örneklem almanın belli ve bilinen kuralları vardır. Ancak o zaman, alınan örneklem evreni temsil edebileceği kabul edilebilir. Örneklemenin temel kuralı yansızlıktır. Yansızlık, belli bir örneklem büyüklüğüne ulaşmada, evrendeki her ünitenin örneklem girebilme olasılığının belli, bağımsız ve birbirine eşit olması durumudur.

Araştırmanın örneklemini random örnekleme yoluyla belirlenen 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni. Random örneklemede temel alınan birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olmasıdır. Bu araştırma kolay ulaşılabilir durum örneklemdir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi programının değerlendirilmesi için Bolu ilinin farklı okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik kullanılacak, nitel verilerin toplanmasında yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veriler yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, 40 katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunun kapsam geçerliliği için Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'ndan bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Görüşme formundaki soruların dil ve anlatım ile ilgili eksikliklerinin giderilmesi amacıyla formlar, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden bir uzmana verilmiştir. Uzmanın form ile ilgili eleştirileri ve önerileri dikkate alınarak form son haline getirilmiştir. Görüşme formu için üniversite etik kurulundan 'OLUR' raporu alınmıştır. Bu görüşmeler 19 okulda, 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde, Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formları 40 katılımcıya uygulanmıştır.

Görüşmeler sırasında kimi konularda ayrıntılı bilgi alma adına ek sorular kullanılmıştır. Araştırmacı görüşmelere başlamadan önce kendini tanıtip bu araştırmayı niçin yaptığını katılımcılara açıklamıştır. Ayrıca aldığı yanıtları asla görüşmecilerin adını vererek ya da onların aleyhine kullanmayacağı konusunda güvence vermiştir. Bu görüşmelerin okul içinden ya da dışından herhangi bir kişiye iletmeyeceğine ilişkin katılanları ikna etmiştir. Araştırmacı görüşmelere katılanları yönlendirmemiştir.

3.3.1. Yapılandırılmış Görüşmeler

. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir. Yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeni ile eğitim bilim araştırmalarında daha uygun bir teknik görünümü vermektedir. Bu görüşme, nitel araştırma içerisinde görülebilir (Ekiz, 2003).

Yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeni ile daha sistematik ve karşılaşılabılır bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu haliyle eğitim bilim çalışmalarına daha uygun bir araştırma biçimidir.

3.4. Veri Analizi

Araştırmada yapılandırılmış görüşmeler sonucu elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla analiz edilip yorumlanmıştır. Betimsel analiz belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir. Araştırmacı araştıracağı konunun boyutlarını net bir şekilde tanımladıktan sonra, araştırma ile ilgili olan temaları belirler. Betimsel analiz sonucunda elde edilen verilerin yorumlanmasında genel olarak frekans ve yüzde kullanılır (Büyüköztürk, K. Çakmak, E. Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Betimsel analizi ile bir materyalin içeriğindeki ortak yönlerin ortaya konması amaçlanmıştır (Mayring, 2000).

Bu çalışmada da önce toplanan veriler incelenmiş. Veriler kodlanmış ve temalarına ayrılmıştır. Kodlar ve temalar düzenlenmiştir. Bulgular doğrultusunda yorumlama yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için görüşmede kullanılan

sorular ve bu sorulara verilen yanıtlar bir alan uzmanına daha verilmiştir. Uzmanın elde ettiği temalar ile araştırmacının elde ettiği temalar karşılaştırılmıştır.

BÖLÜM IV

4.Bulgular

Bu bölümde, açık uçlu soruların aracılığı ile toplanan verilerden içerik analizi ile elde edilen bulgular ve yorumlarına ver verilmiştir. Bulgular ve yorumları araştırmanın alt amaçları göz önünde bulundurularak, sırası ile verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt amacı“Ortaokul 5.sınıf sosyal bilgiler programının kazanım boyutu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?” şeklindedir.

Görüşme formundan birinci alt amaca ait verilere içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış ve temalarına ayrılmıştır. Birinci alt amaca ait veriler 5 temaya ayrılmıştır. Temalar elde edildikten sonra bu temalara ait frekanslar belirlenmiştir ve bulgular doğrultusunda yorumlamaya gidilmiştir. Katılımcıların ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi programının kazanım boyutuna dair görüşleri birden fazla olduğu için tablodaki frekans bölümü görüş frekansı ile ifade edilmiştir.

Tablo 1 : Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Kazanım Boyutu İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

Görüş	Frekans	%
Ulaşılabilir	12	27,27
Uygulamaya Dönük Değil	12	27,27
Bazı Kazanımlar Üst Düzey	9	20,45
İyi Tasarlanmış	6	13,65
Sayıda Fazla	5	11,36

Tabloyu incelediğimizde öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının kazanım boyutu ile ilgili olarak olumlu görüşlerinde kazanımların ulaşılabilir olduğunun ve iyi tasarlandığının üzerinde durmuşlardır. Bu temalara ait olumlu görüşlerin örnekleri şu şekildedir.

“Kazanımlar ulaşılabilir düzeydedir.”

“Programın kazanım boyutu öğrencinin zihinsel kapasitesine uygundur.”

“İyi tasarlanmış.”

“Kazanımlar ulaşılabilir, öğrenci seviyesine uygun, öğrenciler zorlanmadan edinebilecek kazanımları.”

“Programda yer alan kazanımlar uygulanabilir nitelikte. Kazanımlar seviye ve yaş grubuna uygun.”

“Kazanımlar öğrencilerin konuyu en iyi şekilde anlayıp öğrenebileceği şekilde tasarlanmış.”

“Güzel bir kazanım bütünlüğü var. Merdiven gibi çıkıyor ve birbiri ile alakalı.”

“Kazanımlar ulaşılabilir, öğrenci seviyesine uygun.”

“Kazanımlar birbiri ile ilişkili, öğrenci seviyesine uygun.”

“Davranışa dönüştürülebilecek kazanımlar mevcuttur.”

Tabloyu incelediğimizde 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının kazanım boyutu ile ilgili olarak görüşüne başvurulmuş öğretmenler kazanımların uygulamaya ve günlük hayata dönük olmadığını, bazı kazanımların öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin üstünde olduğunu ve kazanım sayısının fazla olduğunu belirtmişlerdir. Programın kazanım boyutu ile ilgili olarak olumsuz düşüncelere örnekler şu şekildedir:

“Atatürk İlke ve İnkılâplarına dair kazanımlar 8.sınıf düzeyinde, 5. sınıf düzeyinde öğrencinin bu yoğunluktaki kazanımları anlamalarında sıkıntılar yaşamakta.”

“Kitaplarda verilen gazete haberleri ve internet haberleri kazanımlardan çok uzak. Kazanımlar derste uygulama yapmaya elverişli değil.”

“Kazanım boyutu yoğun ve ağır olduğu için konular ve kazanımlar tam anlamıyla gerçekleştirilememektedir.”

“Bir üniteye verilen kazanım diğer üniteyi desteklemiyor. Kazanımların tam olarak uygulamaya dönük olmadığını düşünüyorum.”

“Kazanımların öğrenci seviyelerinin üstünde tespit edildiğini düşünüyorum.”

“Kazanımlar uygulamaya dönük değildir.Daha çok teorik boyuttadır.”

“Kazanımlar çok yoğun, çünkü hemen hemen bütün sınıf düzeyinde konular bir araya getirilmiş. Kazanım olarak kazanımların doğru ve amaca hizmet eder şekilde ölçülmesi için kazanım sayısı azaltılmalıdır.”

4.2.İkinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt amacı “Ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının içerik boyutu ile ilgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?” şeklindedir.

Görüşme formundan ikinci alt amaca ait verilere içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış ve temalarına ayrılmıştır. İkinci alt amaca ait veriler 6 temaya ayrılmıştır. Temalar elde edildikten sonra bu temalara ait frekanslar belirlenmiştir ve bulgular doğrultusunda yorumlamaya gidilmiştir. Katılımcıların ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler

dersi programının içerik boyutuna dair görüşleri birden fazla olduğu için tablodaki frekans bölümü görüş frekansı ile ifade edilmiştir.

Tablo 2 : Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının İçerik Boyutu İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

Görüş	Frekans	%
Soyut ve Ağır Konular Mevcut	12	29,27
Kapsamlı ve Yeterli	9	21,95
Sınıf Düzeyine Uygun	7	17,07
Ayrıntı Fazla	5	12,20
Konu Dağılımı Dengesiz	5	12,20
Disiplinler Arası Yaklaşımına Uygun	3	7,32

Tablo incelendiğinde görüşüne başvuru alan öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının içerik boyutuna dair olumsuz yönleri olarak bazı konuların öğrenci seviyesine göre ağır olduğunu, soyut kavramların fazla olduğunu, sınıf seviyesine göre konuların ayrıntılarına fazla girildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinin tarih ve coğrafya gibi iki disiplinden oluştuğunu ve 5.sınıf sosyal bilgiler konularında bu iki disipline ait konuların eşit dağılmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin içerik boyutuna dair olumsuz görüşlerine ait örnek görüşler şu şekildedir:

“ Atatürk İlke ve İnkılâpları ile Demokrasi konuları çok soyut, çocukların sıkılabileceği ve anlayamayacağı şekilde anlatılmış.”

“2. Ünitadaki Uygarlık Yolunda Atılan Adımlar konusunda içeriğin çok ağır olduğunu düşünüyorum.”

“ Coğrafya, vatandaşlık ve genel kültür konuları yoğunlukta. Tarih konularına fazla yer verilmemiş.”

“Çok fazla ayrıntıya girilmemeliydi.”

“İçeriğin yoğun olması öğrencileri dersten uzaklaştırmaktadır.”

“İçerik, gereksiz ve ayrıntılı bilgilerle dolu.”

“Bazı konuların içeriği öğrenci seviyesinin çok üstünde.”

“İçeriği soyut konularla yüklü. Daha somut işlemler döneminde olan 5.sınıf öğrencileri için çok ağır geliyor.”

Tabloya göre görüşüne başvurulmuş öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının içerik boyutunun olumlu yönleri olarak konuların kapsamlı ve yeterli olduğunu, verilen içeriğin öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu ve içeriğin tasarlanışının disiplinler arası yaklaşıma uygun olarak tasarlandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin içerik boyutuna dair olumlu görüşlerine ait örnek görüşler şu şekildedir:

“Hazırlanan içerik sınıf düzeyine uygundur.”

“İçerik öğrenciyi araştırmaya sevk etmektedir. İçerikte disiplinler arası yaklaşıma dikkat edilmiştir. Görsellik ağır basmaktadır.”

“İçerik açısından bir sorun olmadığını söyleyebilirim.”

“İçerik kazanımlara uygundur. Kitaplarda kullanılan görsel metinler ve etkinlikler içerik ile örüntülüdür. Diğer derslerle ilişkilendirmeler uygundur.”

“İçerik kısa, öz ve öğrenciye uygundur.”

“Programın içeriği oldukça yeterli ve anlaşılır.”

“İçerik olarak öğrenci seviyesine uygundur.”

4.3. Üçüncü Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt amacı “Ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının eğitim durumları (uygulama) boyutu ile ilgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?” şeklindedir.

Görüşme formundan üçüncü alt amaca ait verilere içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış ve temalarına ayrılmıştır. Üçüncü alt amaca ait veriler 3 temaya ayrılmıştır. Temalar elde edildikten sonra bu temalara ait frekanslar belirlenmiştir ve bulgular doğrultusunda yorumlamaya gidilmiştir. Katılımcıların ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi programının eğitim durumları (uygulama) boyutuna dair görüşleri birden fazla olduğu için tablodaki frekans bölümü görüş frekansı ile ifade edilmiştir.

Tablo 3 : Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Eğitim Durumları (Uygulama) Boyutu İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

Görüş	Frekans	%
Pratik Olarak Uygulanmıyor	23	54,76
Uygulamada Sıkıntılar Yaşanmadı	15	35,71
Yeni Teknikler Kullanmaya Açık	4	9,52

Tablo incelendiğinde görüşüne başvuru alan öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının eğitim durumları (uygulama) boyutuna dair olumsuz düşünceleri programda belirlenen eğitim durumları faaliyetlerinin uygulamaya konamaması şeklindedir. Öğretmenler bunun nedeni olarak bazı konuların çok soyut kalması, öğrencilerin düzeylerindeki farklılıklar, okulun imkânları vb. gibi nedenler belirtmişlerdir. Öğretmenlerin eğitim durumları (uygulama) boyutuna dair olumsuz görüşlerine ait örnek görüşler şu şekildedir:

“Daha çok teorik boyutta kalmış, bu durum da pratikte bazı problemlere neden oluyor.”

“ Yaşama dönüklük kısmı okul imkânları ile kısıtlı. Okul ve çevre imkânları elverişli olmadığı takdirde bu kazanımlar soyut kalıyor.”

“Uygulama ders içinde kolay ancak gezi, gözlem vb. gibi uygulamalara uygun değil.”

“Teori uygulamaya dökülürse birtakım sorunlar yaşanıyor. Şartlar standartlara uymamızı zorlaştırıyor.”

“Bazı konuların uygulamalı olarak anlatılması zor. Harita, projeksiyon, drama yöntemleri uygulansa bile her konuda uygulanması zor.”

“Somutlaştırılamayan konuların derste uygulanmasında birtakım sıkıntılar meydana gelmekte. Uygulama aşamasında bazı konular muallâkta kalıyor.”

“ Uygulama yoğun içeriğe bağlı olarak yeterli düzeyde yapılamıyor. Özellikle çalışma kitabının etkinlikleri uygulanamıyor.”

“Konuların yetişmesi çok zor. Çalışma kitabındaki etkinlikleri çocuklarla beraber yapamıyoruz.”

Tabloyagöre görüşüne başvurulmuş öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının eğitim durumları (uygulama) boyutuna dair olumlu düşünceleri eğitim durumlarını uygulamada sınıf içinde herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları yönündedir. Öğretmenler görüşlerinde programın yeni yöntem ve tekniklerin kullanıma uygun olduğunu da belirtmişlerdir. Öğretmenlerin eğitim durumları (uygulama) boyutuna dair olumlu görüşlerine ait örnek görüşler şu şekildedir:

“Dersin uygulama boyutunda bir sıkıntı yaşamadım. Bu boyutun daha çok öğretmenle alakalı olduğunu düşünüyorum.”

“Uygulama açısından yaratıcı düşünceyi geliştirecek yöntem ve teknikler mevcut mevcuttur. Beyin fırtınası, münazara gibi zihni geliştirici teknikler ağır basmaktadır.”

“Öğrenciler gündelik yaşamlarından karşılaştıkları sorunların çözümünü içeren kanunlar yer aldığı için uygulamada sorun yaşanmamaktadır.”

“Uygulamada herhangi bir sıkıntı yoktur. İçeriğin uygulanmasında faydalanılabilecek kaynak (müze, gazete kupürü, internet vb.), araç – gereç, gezi ve inceleme imkânları fazladır.”

“Uygulamada bir sorun yaşanmıyor. Konular vaktinde bitiyor.”

4.4. Dördüncü Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt amacı “Ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının ölçme-değerlendirme süreci ile ilgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin düşünceleri nelerdir?” şeklindedir.

Görüşme formundan dördüncü alt amaca ait verilere içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış ve temalarına ayrılmıştır. dördüncü alt amaca ait veriler 2 temaya ayrılmıştır. Temalar elde edildikten sonra bu temalara ait frekanslar belirlenmiştir ve bulgular doğrultusunda yorumlamaya gidilmiştir. Katılımcıların ortaokul 5.sınıf Sosyal

Bilgiler dersi programının ölçme değerlendirme süreci ile ilgili görüşleri birden fazla olduğu için tablodaki frekans bölümü görüş frekansı ile ifade edilmiştir.

Tablo 4: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Ölçme- Değerlendirme Süreci İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

Görüş	Frekans	%
Kazanımlara Uygun ve Sıkıntı Yaşanmıyor	26	63,41
Yetersiz	15	36,59

Tablo incelendiğinde görüşüne başvurulmuş öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programındaki ölçme- değerlendirme sürecine dair olumlu düşünceleri belirlenen ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin yeterli olduğuna ve sorunsuz bir şekilde uygulanabildiği ve kazanımlara uygun olduğu şeklindedir. Öğretmenlerin ölçme-değerlendirme süreçlerine dair olumlu görüşlerine ait örnek görüşler şu şekildedir:

“Ünite sonu değerlendirmeleri olarak baktığımızda kazanımlara uygundur.”

“Ölçme- değerlendirme sürecinde problemlerle karşılaşılıyor.”

“Değerlendirme soruları bütün kazanımları içerisine alacak şekilde hazırlanmış.”

“Ölçme ve değerlendirme kısmında sorun yok.”

“ Ölçme değerlendirme süreci ile ilgili sıkıntı mevcut değildir.”

“Ölçme ve değerlendirme boyutunda bir sorun görülmemektedir.”

“Ölçme ve değerlendirme örneklerinin kılavuz kitaplarda yer alması ölçme ve değerlendirme sürecini kolaylaştırmaktadır.”

Tabloya göre görüşüne başvurulmuş öğretmenler 5.sınıf Sosyal Bilgiler programının ölçme- değerlendirme süreci ile ilgili olumsuz düşünceleri kullanılan ölçme- değerlendirme tekniklerinin yetersiz olduğuna dairdir. Öğretmenlerin ölçme-değerlendirme süreçlerine dair olumsuz görüşlerine ait örnek görüşler şu şekildedir:

“Hazırlık soruları çok soyut kalmakta. Öğrenciler kendi başlarına soruyu anlamakta zorlanıyor.”

“ Konular ve kazanımlar tarafımızca basitleştirilmeye çalışılarak soru hazırlanmakta.”

“ Ölçme ve değerlendirme boyutunda kazanımlara ulaşamıyor.”

“ Ders kitabı ya da çalışma kitabında bulunan ölçme-değerlendirme etkinliklerinin bazılarında da yanlışlıklar var.”

“Ünite sonlarında yer alan ölçme ve değerlendirme soruları arttırılmalıdır.”

4.5. Beşinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt amacı “Ortaokul 5.sınıf sosyal bilgiler programının uygulama boyutunda öğretmenin rolü nedir?” şeklindedir.

Görüşme formundan beşinci alt amaca ait verilere içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış ve temalarına ayrılmıştır. Beşinci alt amaca ait veriler 2 temaya ayrılmıştır. Temalar elde edildikten sonra bu temalara ait frekanslar belirlenmiştir ve bulgular doğrultusunda yorumlamaya gidilmiştir. Katılımcıların ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi programının uygulama boyutunda öğretmenin rolüne ait görüşleri birden fazla olduğu için tablodaki frekans bölümü görüş frekansı ile ifade edilmiştir.

Tablo 5: Ortaokul 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Uygulama Boyutunda Öğretmenin Rolü İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

Görüş	Frekans	%
Dersi Uygulamalı İşlemeli	24	58,54
Rehber Olmalı	17	41,46

Tablo incelendiğinde katılımcılar programın uygulanmasında öğretmenlerin en önemli görevlerinin dersi daha uygulamaya dönük, gerçek hayat ile bağlantı kurarak

öğrencilere konuyu sezdirmek olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler öğrencilere yol gösterici bir rehber olması gerektiği görüşüdür. Öğretmenlerin programın uygulama boyutundaki rollerine ilişkin örnek görüşler şu şekildedir:

“Öğretmen uygulamayı farklı yöntemlerle zenginleştirebilir.”

“Yapılandırımacı yaklaşım sürecinde rehberlik etme görevi vardır.”

“Öğretmen rehber olmalıdır.”

“Öğrenci merkezli yönlendirmeler yapmalıdır.”

“Sürekli somut materyaller hazırlamak zorundadır.”

“Program teorik ağırlıklı olduğu için öğretmen dersleri daha çok uygulamalı olarak işlemelidir.”

“Öğrenci seviyesine uygun etkinliklerle öğrencinin katılımı sağlanmalıdır.”

“Öğretmen bilgiye ulaşmada rehber olmalı, bilgiyi öğrencinin oluşturmaları için fırsat vermelidir.”

BÖLÜM V

5. Sonuç ve Öneriler

5.1.Sonuç

SBDÖP'nin kazanımlarla ilgili bölümünde öğretmenler programın Sosyal Bilgiler dersine yeni bir bakış açısı kazandırdığını, kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirdiğini, öğrencilerde araştırma becerisini artırdığını, öğrencilerin kazanımlar sayesinde birlikte çalışma alışkanlığı kazandıklarını dile getirmektedirler. Öğretmenler kazanımların gerçekleştirilebilirliği ile ilgili olarak kazanımların öğrenci ilgi ve seviyesine yönelik olarak hazırlandığı için öğrencilere kazandırılmasının da çok kolay olduğunu ifade etmektedirler.

Öztürk (2009), “İlköğretim Okullarında Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmanın kazanımlarla ilgili sorusuna yönelik olarak öğretmenler “kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirdiğini ve kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğunu” belirtmişlerdir. Bu sonuç araştırmacının bulgusunu destekler niteliktedir. Kazanımların günlük hayatla ilişkilendirilmiş olmasının öğrencilerin kazanımları kazanmalarında önemli bir etken olduğunu belirten katılımcılar kazanımların bireysel farklılıkları dikkate alarak hazırlandığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların tamamı her ne kadar kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirtse de Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saatinin yetersiz olduğunu bu ders saatinde kazanımların yetiştirilmesinin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir.

Aslan(2007), tarafından yapılan araştırmada da öğretmenler programın kazanımlarının gerçekleşebilmesi için Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saatinin yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu sonuç araştırmacının bulgusunu destekler niteliktedir. Öğretmenlerin bazıları ise bazı kazanımların öğrenci seviyesinin çok üzerinde olduğunu belirtmişlerdir.

SBDÖP'nin içerik ile ilgili bölümünde öğretmenlerin büyük bir bölümü içeriği çok beğendiklerini, içerikte yer alan konuların dengeli dağıtıldığını(tarih konuları hariç) içeriğin öğrenci seviyesine uygun olduğunu, içeriğin öğrenci ilgi ve beklentilerine yönelik olarak hazırlandığını bu nedenle de içeriğin öğrencilerin hazır bulunuşluluğunu artırdığını ifade etmişlerdir.

Aslan, tarafından yapılan ilköğretim yedinci sınıf SBDÖP'ne yönelik değerlendirme çalışmasında da Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin beğenildiği ve içeriğin öğrenci seviyesi ile öğrencilerin ilgisine yönelik olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler içeriğin öğrenci merkezli eğitime uygun olduğunu, içerik sayesinde öğrencilerin küresel ve ulusal sorunlara ilgi duyduklarını, öğrencilerde öğrenmeye ilgi oluştuğunu, öğrencilerin kendi düşüncelerini açıklayabilecekleri ortamların oluştuğunu ve içeriğin öğrenenlerin motivasyonunu artırdığını belirtmişlerdir. Katılımcılar içeriğin toplumun kültürü ile tutarlılık ifade ettiğini, içeriğin Türk Milli Eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak hazırlandığını ve programda yer alan konuların günlük hayatla ilişkilendirilmiş olmasının içeriğin en önemli artıları olduğunu belirtmişlerdir.

Dilmaç (2008), tarafından yapılan araştırma sonucuna göre de öğretmenlerin araştırma esnasında en yüksek ve olumlu değerlendirme de bulundukları sonuçların programın içeriğinin günlük yaşantılarla ilişkilendirilmiş olması cevabı almıştır. Bu sonuç ta araştırmacının bulgularını destekler niteliktedir. Öğretmenler içerikle ilgili olarak olumsuzluğun ise konular arasında bütünlük sağlanamaması ile konuların ve etkinliklerin yoğunlunda olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamı içeriğin Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saati ile yetişmesinin mümkün olmadığı konusunda görüş birliği içinde ifadelerde bulunmuşlardır.

SBDÖP'nin ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin olarak öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğu eski ölçme ve değerlendirme sistemi ile öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini ancak bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Öztürk ve Tuncel (2006), tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin çok büyük bir kısmı programın değerlendirme boyutunu yeterince anlamadığını ve uygulamada ciddi zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların ölçme ve değerlendirme sistemi ile ilgili diğer eleştirileri ise mevcut ölçme ve değerlendirme sisteminin öğretmenleri çok yorduğu ve yoğun olduğu ile birlikte, ölçme ve değerlendirme sistemi içerisinde yer alan performans ve proje ödevleri ile ilgili. Katılımcılar tüm uyarılara rağmen bu ödevlerin öğrenciler ve öğrenci velileri tarafından yeterince algılanmadığını hatta birçok ödevin veliler tarafından yapıldığını belirtmektedirler. Bununla birlikte katılımcıların neredeyse tamamı ölçme ve değerlendirme sisteminin çok iyi hazırlandığını yalnızca uygulama boyutunda sıkıntılar olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar ölçme ve değerlendirme ile ilgili olarak alternatif bol bir değerlendirme sistemi oluştuğunu, bu değerlendirme sistemi içerisinde öğrencilerin bireysel farklılıklarının ortaya çıktığı ve anlam kazandığı, mevcut değerlendirme sisteminin hem ürünü hem de süreci değerlendirdiğini ifade etmişlerdir.

Yapısalcı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan SBDÖP’de öğretmenin programdaki rolüne ilişkin olarak öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde katılımcılar uygulamaya konan programla beraber öğretmenin sınıf içinde ve dışında yeni ve artan sorumlulukları olduğunu belirtmiş olup, bunları; rehber, yönlendirici, kolaylaştırıcı, işbirliğini geliştirici gibi başlıklar halinde sıralamışlardır.

Coşkun(2007), tarafından yapılan çalışmada öğretmenlere yeni programda öğretmenin rolüne ilişkin soru sorulmuş ve katılımcıların tamamı genel olarak programın uygulanmasında tüm sorumluluğun öğretmenlerde olduğu konusunda birleşmişlerdir. Katılımcılardan bir bölümü değişen programla beraber özellikle yıllardır eski geleneksel programla çalışan öğretmenlerin sıkıntı yaşayacaklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların geneli programı beğenmekle beraber programın başarılı olabilmesinin en önemli şartının öğretmenlerin programı iyice anlayıp özümsemesinden geçtiğinden bahsetmişlerdir.

5.2.Öneriler

Öğretmenlere, yeni programı daha iyi tanımaları ve olumlu görüşler geliştirebilmeleri amacıyla hizmet içi eğitimler sunulmalıdır.

Programlar hazırlanırken bölgeler arasındaki farklılıklar dikkate alınarak tüm öğrencilere hitap edebilmesi sağlanmalıdır.

Farklı bölgeler için seviyelere uygun etkinliklerin ve içeriğin yer aldığı ancak aynı kazanımlara ulaşmayı hedefleyen kitaplar basılmalıdır.

Okullarda öğretmenlerin etkinlik ve değerlendirme aşamalarında yaşadıkları sorunları çözmelerinde onlara yardımcı olabilecek sürekli destek birimleri kurulmalıdır.

Uygulama süreci yeni olan ilköğretim programlarının temelden daha iyileştirilebilir olması için öğretmen adaylarına etkinliklere dayalı derslerin verilmesi sağlanmalıdır.

Yeni programda öğretme-öğrenme ortamının zenginleştirilmesi açısından, okulların kaynak, araç-gereç ve materyal ihtiyacının karşılanması sağlanmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersine ayrılan haftalık ders saati süresinin artırılması sağlanmalıdır.

Ülkemiz okullarındaki sınıf mevcutlarının bu programa uygun olarak yeniden düzenlenmesi programın işleyişini olumlu şekilde etkileyebilir.

Okullarda programdan maksimum düzeyde yararlanabilmek için okulların araç-gereç eksikliğinin giderilmesi, öğrencilerin internete çok kolay ulaşabilecekleri imkânların sağlanması, okul kütüphanelerinin bol ve de yeni kaynaklarla desteklenmesi programın verimli bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

Araştırmacılar yeni programların uygulamadaki etkililiğine ilişkin olarak okul yöneticileri ve öğrenci görüşlerine başvurabilir.

Programların uygulamadaki etkinliğinin niçin uygulamada istenilen düzeyde gerçekleşmediğine ilişkin araştırma yapılabilir.

Programların uygulanması ile ilgili olarak farklı kademedeki ğretim kurumlarında araştırmalar yapılabilir ve ğretim kurumları arasındaki farklılığın nedeni araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Anıl, H. (1999).*İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aşar, O. ve Pınarbaşı, D. (2008). 1998- 2005 Öğretim Programlarına Göre Yazılmış IV. ve V. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Coğrafya Ünitelerindeki Soruların Coğrafi Düşünceyi Yansıtırma Yeterliliklerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Analizi, *Milli Eğitim*, S.180, 80- 103.

Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi. *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Kayseri:Erciyes Üniversitesi Sabancı Kültür Sitesi.

Bacanlı, H. (2004).*Gelişim ve Öğrenme*, 9. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Barth, J. ve Demirtaş, A.(1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: YÖK Yayınları.

Baymur, F. (1994). *Genel Psikoloji*, İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayın Sanayi Ticaret A.Ş.

Beydoğan, H. (1998), “Okullarda Ölçme ve Değerlendirme”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Yayın No:72, s.2, Erzurum.

Binbaşıoğlu, C. (1983), *Genel Öğretim Bilgisi*, 3. Baskı, Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

Binbaşıoğlu, C. (1981), *Özel Öğretim Yöntemleri*, 4.Baskı, Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

Brooks, G. and Brooks M. G. (1993). The “*Courage to be Constructivist*” Educational Leadership. November.

Brooks, G. and Brooks M. G. (1999). The “*Courage to be Constructivist*” Educational Leadership. November.

Bulut, İ. (2006). *Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi*.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.

Büyükkaragöz, S.(1999), *Program Geliştirme*, “Kaynak Metinler”, Genişletilmiş 2.Baskı, Konya.

Can, G., vd. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Cicioğlu, H. (1985), *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim, Tarihsel Gelişimi*, 2. Baskı, Ankara : Ankara Üniversitesi Basımevi..

Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık

Doğan Y. ve Alkış, S. (2007). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Bilgiler Derslerinde Çoklu Zekâ Alanlarını Kullanabilmelerine Yönelik Görüşleri”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.20, S.2, s. 327- 339.

Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Fidan, N. (1996). *Eğitim Psikolojisi “Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Ankara: Alkım Yayınevi.

Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime Giriş*, İstanbul: Alkım Yayınları.

Güngördü, E. (2002), *Coğrafya’ da Öğretim Yöntemleri*, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Gürhan, C (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme, Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Eskişehir.

Gürkan, T. (2000); *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Eskişehir.

Karaduman, H. (2005) *Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırmacı Öğrenme İlkelerine Göre Hazırlanan Öğretim Materyallerinin Öğrencilerin Derse İlişkin Tutumlarına Başarılarına ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 20. Baskı. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Kılıç, A., Seven, S. (2005), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, 5. Baskı, Ankara: Pegema Yayınları.

Kıncal, Y. R. (2006), *Eğitim Bilimine Giriş*, 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB, (2004), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB, (2000), *İlköğretim Okulu Ders Programları, Sosyal Bilgiler Programı 6-7, İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Programı 8, Vatandaşlık ve İnsan Hakları EğitimiProgramı 7-8*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, (Milli Eğitim Bakanlığı), (2005). *İlköğretim 1–5.Sınıf Programları TanıtımEl Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

MEB, (Milli Eğitim Bakanlığı), (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4–5.Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

Ocak, G.ve Yurtseven, R.(2009). Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi, Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi.*Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.22, s. .94-10.

Oğuz, A. (2004). “Yükseköğretimde Yapılandırmacı Öğrenme Ortamları”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı 17, s.188-197.

Özden, Y. (2003). *Eğitimde Yeni Değerler*, 5. Baskı, Ankara: Pegema Yayıncılık.

Özoğlu, S. Ç. (1974). “*Liselerde Sosyal Bilimler Öğretimi: Çeşitli Değişkenlere Göre Liselerde Sosyal Bilimler Öğretimi Sorunları Araştırması*”,Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:38, Ankara.

Öztürk, C. Vd. (2006). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yapılandırmacı Bir Yaklaşım, Ankara: Pegema Yayıncılık.

Öztürk. C. ve Dilek. D. (2004). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 1.Baskı. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, R.(2003) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegema Yayınları.

Saban, A. (2000). *Öğrenme Öğretme Süreci*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Semerci, Ç. ve Semerci, N.(2001). “Program Geliştirmede Delphi, Dacum ve Meslek Analizi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S.2,s. 241- 250.

Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim; Kuramdan Uygulamaya*, 8. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmenlik Kılavuzu*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (1998). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgilerin Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sözer, E. (1998). *Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri*, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Editör: Gürhan Can. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.

Şahin, K.(2003), *İlk ve Orta Öğretimde Coğrafya Müfredat Programlarının Geliştirilmesi*, Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:11, No:1, s.81-92.

Şimşek, A.(2005). “İlköğretimde Tarih Öğretimi Açısından 1998 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, (26- 28 Mayıs) II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Tay, B. (2005) Sosyal Bilgiler Dersinde Anlamlandırma Stratejilerinin Yeri ve Önemi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1- 12.

Tümsek, S. (2006).*Eski (1998) ve Yeni (2004) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında (4. ve 5. Sınıf) Tarih Konularının Mukayesesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ün Açıkgöz, K.(2000). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, İzmir: Biliş Yayıncılık.

Varış, F. (1997).*Eğitimde Program Geliştirme “Teoriler ve Teknikler”*. 7.Baskı, Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Yaşar, Ş. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sabancı Kültür Sitesi.

Yazar, A. Çelik, M. ve Kök, M. (2008). “Aile Katılımının Okul Öncesi Eğitimde ve 2006 Okul Öncesi Eğitim Programındaki Yeri”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.12, S.2, s. 232- 243.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Uğur ÇALIŞKAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D.

Sayın Uğur ÇALIŞKAN,

“Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Dair Öğretmen Görüşlerini Belirlemeye Yönelik Görüşme Formu” konulu araştırmanızla ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2014/40) Kurulumuzun 10.04.2014 tarihli ve 2014/40 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Doç. Dr. Mehmet ERYİĞİT(Üye)

Doç. Dr. Mithat DURAK(Üye)

Doç. Dr. Altay EREN (Üye)

İzinli

Yrd. Doç. Dr. Dilşad ÇOKNAZ (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Seval ALKOY(Üye)

Av. Zuhale DEMİRCİ(Üye)

